

1 Korin

Korin niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ haŋkapyɑ asan kayyiŋ

¹ Ne Polbe Al Kuruŋ beleŋ dufaymiňde po Yesu Kristuyen mere basaŋ al aposel hiyyen yeŋ hoy niryiŋ. Niŋgeb meteŋ kadniniŋ Sostenesya neya beleŋ ² den Korin taunde niŋ Yesu Kristuyen alya bereya sios Al Kuruŋ beleŋ doyaŋ dirde hi goya Doyaŋ Al Kurunjiniŋ Yesu Kristu dolon irde haŋ mar megen hike kwa kuruŋ goya goyen goke asan gago kaŋ har. Deŋ Korin niŋ siosbe Yesu Kristu niŋ dufaytiŋ saŋiŋ irke Al Kuruŋ beleŋ yeŋ ge teŋ hoyan muŋ dapat dirtiŋ haŋ. Irde wukken wor po yireŋ yeŋ hoy dirtiŋyen haŋ. Yesu Kristube yeŋ dolon irde haŋ mar megen hike kwa kuruŋ goya neŋyat Doyaŋ Al Kuruŋ.

³ Niŋgeb Adoninin Al Kurunya Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu Kristuya beleŋ buniŋeŋ dirde igin igin dirde bitiŋ yisikamke igin hiwoŋ yeŋ nurde har.

Pol beleŋ Korin niŋ Yesuyen alya bereya niŋ Al Kuruŋ igin nurt unyŋ

⁴ Be, deňbe Yesu Kristuya haŋ geb, Al Kuruŋ beleŋ buniŋeŋ dirde igin igin dirde hi. Niŋgeb goke teŋ hugiŋeŋ Al Kuruŋ igin wor po nurt uneŋ himyen. ⁵⁻⁶ Al Kuruŋ igin nurt uneŋ himyen gote miŋ kurabe gahade: neŋ beleŋ Yesu Kristu niŋ tagaltekeb mere go nurdeb bitiŋde

tareŋ hitiŋ haŋ gwahade goyen po, deŋ goyen Yesu Kristuya hikeb mere teŋ teŋya saba fudinde bebak teŋ teŋya kuruŋ gobe igiŋ mat wor po titek po dirtinyen haŋ. ⁷ Gwahade ningeb Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristu sopte mulgaŋ heŋ wawoŋ wor po yeŋ nurde goke doyaŋ henjaŋ Holi Spirityen tareŋ kawan forok yeŋ yeŋ mata goyen tumŋaŋ yawartıŋ ala haŋ. ⁸ Deŋ gwahade gobe Al Kuruŋ beleŋ sanjŋ dirde hike kuŋ kuŋ nalu funaŋ forok yiyyen. Gogab nalu funaŋ Yesu Kristu wanŋ wanŋ goyenterbe ultiŋde merem moŋ hinayinj. ⁹ Ningeb neŋ beleŋ Urmiŋ Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristuya awalikde hinayinj yeŋ hoy diryin al Al Kuruŋbe yeŋ ge hekkeŋ nurtek al hi.

Yesuyen alya bereya bana bipti forok yamiŋ

¹⁰ Be, kadne yago, deŋ tumŋaŋ kadom mohonđe teŋ teŋ mata ma teŋ hinayinj. Mere teŋ hinayinj kuruŋ goyen banabe dufay uŋkureŋ po kerde mere teŋ hinayinj yeŋ gago Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristuyen deňemde dineŋ hime. Moŋgo gwaha ma tinayinbe deŋ haŋ bana gonj kadom kilon gird teŋ hikeb bipti forok yenayinj. Niŋgeb bada heŋ bitinjya dufaytiŋya uŋkureŋ po kerde awalikde po hinayinj. ¹¹ Kadne yago, ne ga dineŋ hime gabe al kura Kloeya hanjen mar kura gore wanŋbe dindiken uliŋ dufay budam yerde kadom mohonđe teŋ hanjen goke momoŋ niraj geb, gago dineŋ hime. ¹² Deŋ haŋ bana gonj niŋ al kurabe, “Neŋbe Polyen saba gama irde hite,” yeŋ haŋ. Kurabe, “Apolosyen saba gama irde hite,”

yen̄ han̄j. Irde kuratiñbe, “Pitayen* saba gama irde hite,” munaj̄ kurabe, “Yesu Kristuyen saba gama irde hite,” yen̄ han̄j. ¹³ Daniñ gwaha teñ han̄j? Yesu Kristube walkaka irde hoyan̄ hoyan̄ irtiñ geb, gogo teñ han̄j? Ne Pol gare deñ ge teñ kuruse hende kammiriñ? Irde ne Polyen tareñde baptais tamin̄? Moñ, gwahade moñ!

¹⁴ Deñ beleñ mata gwahade teñ han̄j go nurdeb ne beleñ hankäpya Krispusya Gaiusya po baptais yirdeb deñ kurabe baptais ma dirmiriñ goke Al Kuruñ igin̄ wor po nudr uneñ hime. ¹⁵ Ningeb deñ beleñ epte ma, “Neñbe Polyen tareñde baptais titiriñ,” yenayiñ. ¹⁶ Fudinde, Stefanasya yen̄ya han̄yen mar goyen wor baptais yirmiriñ yen̄ nurde hime. Munaj̄ al hoyan̄be gwaha yirmiriñ yen̄ ma nurde hime. ¹⁷ Yesu Kristu beleñ nad nerke deñ hitte kumiriñ gobe al baptais yird yird niñ ma kumiriñ. Gwahade yarabe yen̄ ge yitiñ mere igin̄ goyen tagal tagal niñ kumiriñ. Kun̄ tagalde heñyabe moñgo Yesu Kristu kuruse hende kamyiñ gote sanjiñbe hubu hiyyeñkek yen̄be megen niñ alyen dufay wukkek yen̄ han̄yen goyen ma gama irde tagalde hinhem.

Yesu Kristube Al Kuruñyen tareñya dufay wukkekya miñyan̄

¹⁸ Be, Yesu kuruse hende kamyiñ gote merebe megen niñ alyen dufay gama irde kame kak alare kutek marbe kukuwamneñ nurde han̄j. Goyen-poga neñ Al Kuruñ beleñ dumulgañ titiñ marbe mere gobe mataniniñ gergeñ ird ird tareñ miñyan̄

* **1:12:** Deñem hoyan̄be Sifas.

yenj nurde hite. ¹⁹ Kukuwamjen nurde hañ mar gokeb Al Kurunyen asanđe mere gahade katiñ hi: “Al kura, ‘Neñbe megen niñ dufay wukkekniniñ yanj,’ yenj hañ marte dufay wukkek goyen gwamuñ yureñ.

Irde ‘Kenkela bebak teñ teñ sanjinjiniñ yanj,’ yenj hañ marte bebak teñ teñ tareñ goyen teñ siña ireñ,” yitiñ hi. *Aisaia 29:14*

²⁰ Niñgeb megen niñ dufay wukkek miňyañ albe Al Kuruñ diliñde meten iginj dahade teñ hanj? Saba teñ teñ marbe Al Kuruñ diliñde meten iginj dahade teñ hanj? Irde gayenter dufay gergeñ forok yirde al biñ yawarde hañ marbe Al Kuruñ diliñde meten iginj dahade teñ hanj? Hubu wor po! Al Kuruñ beleñ megen niñ alyen dufay wukkek yen hanjen goyen kukuwamjen wor po iryinj. ²¹ Niñgeb megen niñ alyen dufay go gama irde hañ marbe epte ma Al Kuruñ nud untek yiryinj gobe Al Kuruñ beleñ dufayminj wukkek kerde gogo gwahade yiryinj. Irde mere tagaltekeb megen niñ al beleñ mere kukuwamjen yen hanjen goyen al kura beleñ mereninin goyen nurde Yesu Kristu niñ dufayminj tareñ irnayinj marbe yad yad niñ Al Kuruñ beleñ amanjeñ nurde dufay gogo kiryinj.

²² Yuda marbe mata tiñeñ Al Kuruñ beleñ po ga irtek goke po nañkenenj hanj. Grik marbe megen niñ alyen dufay wukkek goke po nañkenenj hanj. ²³ Gega neñbe Yesu Kristu kuruse hende kamyinj goke po tagalde hite. Goyenbe Yuda marbe Mesaiabe gwahade mat ma kamyenj yen nurde hanjen geb, gwahade nurde hanjen gore Yesu Kristu niñ yitiñ mere goyen bebak teñ

teŋ belŋeŋ pet tike mata buluŋde kateŋ haŋ. Irde Yuda mar moŋ al miŋ hoyanŋbe Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere gobe kukuwamŋeŋ nurde haŋ. ²⁴ Goyenpoga al kura Al Kurunŋ beleŋ basiŋa yirtiŋ marbe Yesu Kristu beleŋ Al Kurunŋyen saŋiŋya dufay wukkekya goyen kawan yiryiŋ yeŋ nurde haŋ. Yuda mar kura Al Kurunŋ beleŋ basiŋa yiryiŋ marbe gwahade nurde haŋ. Al miŋ hoyanŋ Yuda mar moŋ goyen Al Kurunŋ beleŋ basiŋa yirtiŋ mar wor gwahade po nurde haŋ. ²⁵ Megen niŋ marbe Yesu kuruse hende kamyiŋ gobe Al Kurunŋyen dufay po gama irde gogo tiyyiŋ mere goyen nurdeb Al Kurunŋyen dufay gobe kukuwamŋeŋ yeŋ nurde haŋ. Gega Al Kurunŋyen dufaybe alyen dufay gote fołek geb, gogo Yesu kuruse hende kamde Al Kurunŋyen dufay wukkek goyen kawan iryiŋ. Megen niŋ marbe Al Kurunŋyen tareŋbe kurunŋ moŋ geb Yesu keneŋ unaŋ tike kuruse hende kamyiŋ gogo yeŋ nurde haŋ. Gega Al Kurunŋyen tareŋbe alyen saŋiŋ gote fołek geb, gogo Yesu kuruse hende kamyiŋ gega sopte isanŋ heŋ tareŋmiŋ kawan iryiŋ.

²⁶ Be, kadne yago, haŋkapyä Al Kurunŋ beleŋ hoy ma diriŋyabe megen niŋ marte diliŋdeb dahade hinhan goke dufay henanŋ ko. Deŋ duŋkureŋ duŋkureŋ po ga megen niŋ alyen dufay wukkek yeŋ haŋyen go miŋyaŋ hinhan. Irde deŋ bana gonjbe al deŋem yaŋbe budam ma hinhan. Doyanŋ mar wor budam moŋ. ²⁷ Goyenpoga Al Kurunŋbe megen niŋ alyen dufay wukkek goyen goniniŋ yaŋ yeŋ haŋ mar memya henanŋ yeŋbe dufay go miŋmoŋ mar basiŋa yiryiŋ. Irde al tareŋninŋ

yanj yenj haŋ mar memya henaj yenjbe sanjŋ
 miŋmoŋ mar basiŋa yiryiŋ. ²⁸ Irde megen niŋ
 mar beleŋ al kura gogo yenj ma yeneŋ hanjen irde
 al deňem moŋ yineŋ hanjen mar goyen Al Kurun
 beleŋ basiŋa yiryiŋ. Al Kurunjbe megen niŋ mar
 beleŋ det kurun yenj nurde haŋ det gobe gwam
 muŋ yurde det titmiŋen yenj nurde hanj det gobe
 basiŋa yiryiŋ. ²⁹ Gogab al kura beleŋ epte ma Al
 Kurun diliŋde yingen ge turuŋ turuŋ teŋ hinayiŋ.
³⁰ Goyenpoga deňbe Al Kurun beleŋ basiŋa diryiŋ
 geb, Yesu Kristuya haŋ. Yesu Kristube dufay
 wukkek Al Kurun hitte mat watiŋ gote miŋ al
 heŋbe dufay wukkek dunen hi. Yenjbe gwahade
 geb, neŋ gayen dufay wukkek go dunenbe mata
 buluŋde mat dumulgaŋ tiye yenj nende gasuŋ teŋ
 kamyiŋ. Irde Al Kurun diliŋde al huwak, irde
 wukkek wor po diryiŋ. ³¹ Ningeb goke teŋ Al
 Kurunyen asanđe gahade katiŋ hi:

“Al kura yingen ge turuŋ turuŋ tiye yenjbe Doyan
 Al Kurun po ga turuŋ iryen,” yitiŋ. *Yere
 maia 9:24*

2

¹ Be, kadne yago, haŋkapyä deŋ hitte kun
 gor heŋyabe Al Kurunyen dufay banare hinhin
 goyen kawan irde momoŋ dirde hinhem. Gwaha
 dirde heŋyabe mere al beleŋ hapek yanj nurtek
 mat ma momoŋ dirde hinhem. Irde megen
 niŋ alyen dufay wukkek yenj hanjen go hende
 huwarde ma momoŋ dirde hinhem. ² Go dirde
 hinhem gobe deňja heŋja det hoyan hoyan niŋ
 ma nureŋ, Yesu Kristu niŋ po nureŋ, irde yenj
 kuruse hende kamyiŋ goke po nureŋ yenj dufay

henj hinhem geb, gogo dirde hinhem. ³ Ne deňya hinhetyabe Al Kurunyen meteňbe kuruň geb, nigen tareňner epte moň yenj nurde hinhem. Irde moňgo meteňmin buluň ireň yenjbe kafura henj barbar wor po yenj hinhem. ⁴ Niňgeb Al Kurunyen mere tagalde saba dirde henjyabe megen niň alyen dufay wukkek, kirmintinde hapek yaň nurtek goyen gama irde ma tagalde hinhem. Gwaha titnejbe Holi Spirityen sanjinde meteň teň himeke gote iginenj kawan forok yenj hinhan. ⁵ Go teň hinhem gobe dufaytij Yesu niň tareň iramiň goyen megen niň alyen dufay wukkek yenj hanjen go hende moň Al Kurunyen tareňde dufayninin sanjıň irtiriň yenj nurnayıň yenjbe gogo Holi Spirityen tareňde meteň teň hinhem.

Dufay wukkekbe Holi Spirit beleň duneň hi

⁶ Be, neň Al Kurunyen mere tagal tagal marbe Yesu gama ird ird matare parguwak yara hitiň mar goya henj Al Kurunyen dufay wukkek goke saba tagalde hite. Goyenbe megen niň alyen dufay wukkek yenj hanjen go hende ma tagalde hite. Irde megen niň doyaň mar kame hubu henayıň gote dufay wukkek yenj hanjen go hende huwarde ma tagalde hite. ⁷ Gwaha titnejbe Al Kurunyen dufay wukkek banare hitiň bebak titek moň goyen tagalde hite. Al Kurunyen dufay wukkek gobe kame nalu funaňde deňniniň turňuň yaň henj henj ge Al Kuruň beleň hanjapyä wor po megeň ga forok ma yekeya ep iryiň go goyen. ⁸ Dufaymiň wukkek gobe megen niň doyaň mar beleň bebak ma tiyaminiň. Bebak tiyaminiň manhan Doyaň Al Kuruň tareňminj

turŋuŋ yaŋ wor po goyen kuruse hende ma mayke kamwoŋ. ⁹ Goyenbe go mar gore gwaha tinayıŋ yeŋbe bikkeŋ Al Kurunyen asanjdeb gahade katiŋ:

“Al Kurun beleŋ yeŋ ge amanęŋ nurd uneŋ haŋ
mar niŋ det gitik teŋ yunyiŋ gobe
megen niŋ marbe diliŋde ma kennayıŋ, kir-
miŋde ma nurnayıŋ,
irde epte ma det go forok yenayıŋ yeŋ nurde
hinayıŋ,” yitiŋ hi. *Asaia 64:4*

¹⁰ Goyenbe neŋ hittebe Al Kurun beleŋ Holi Spirit inke det goyen dikala diryiŋ. Holi Spiritbe det tumŋaŋ yeneŋ keŋkela nurde bebak teŋ hiyen. Al Kurunyen dufay banare wor po hi goyen manan keŋkela nurde bebak teŋ hiyen geb, gogo Al Kurun beleŋ inke neŋ hitte waŋ dikala diryiŋ. ¹¹ Be, ganuŋ al beleŋbe kadomde dufay goyen epte kenen bebak tiyyeŋ? Hubu wor po. Al goyen yiŋgeŋ po gab dufaymiŋ goyen nurde hiyen. Gwahade goyen po, al kura beleŋ Al Kurunyen dufay epte ma nuryen. Al Kurunyen dufaybe Holi Spirit po gab nurde hiyen. ¹² Neŋbe megen niŋ mar beleŋ dufay heŋ haŋ gwahade ma dufay heŋ hite. Gwahade yarabe da detbe Al Kurun beleŋ murungem moŋ duliŋ duntiŋ goyen bebak tinayıŋ yeŋbe Holi Spirit Al Kurun hitte mat watıŋ go po gab neŋ hitte hi. ¹³ Niŋgeb mere tagalde hite gobe megen niŋ alyen dufay wukkek yeŋ hanjen go hende huwarde ma tagalde hite. Gwaha titŋeŋbe Holi Spirit beleŋ saba dirtiŋ go hende huwarde tagalde hite. Niŋgeb mere fudinde Holi Spirit beleŋ yitiŋ goyen Holi Spirityen yufuk

bana haŋ mar goyen nurde bebak tinayin yen momoŋ yirde hite. ¹⁴ Gega al kura Holi Spirityen yufuk bana ma heŋ megen niŋ dufay po gama irde haŋ marbe mataya mereya Holi Spirit beleŋ forok yirde hi goyen epte ma yeneŋ bebak teŋ kukuwamjen po nurde hinayin. Ningeb mel gobe mataya mereya Holi Spirit beleŋ forok yirde hi goyen ma yade hanj. Gobe Holi Spirityen yufukde haŋ mar beleŋ po gab yeneŋ bebak teŋ hanj geb, gago dineŋ hime. ¹⁵ Goyenbe Holi Spirit yufuk bana hi albe mataya mereya kurun goyen igin ma buluŋ goyen igin yeneŋ bebak teŋ hiyen. Gega al gobe al mali hoyan kura beleŋ epte ma al igin ma buluŋ innayin. ¹⁶ Gokeb Al Kurunyen asanđe gahade katinj hi:

“Ganuŋ al beleŋ Doyaŋ Al Kurunyen dufay kenen
bebak teŋ hi? Hubu wor po.

Ganuŋ al beleŋ igin saba iryeŋ? Epte moŋ,” yitiŋ.

Aisaia 40:13

Goyenpoga neŋbe Yesu Kristuyen dufay kenen
bebak teŋ hite.

3

*Yesuyen alya bereya yinjeŋ uliŋ fitfut tiyamiŋ
goke yiriŋ*

¹ Be, kadne yago, deňya hinhemyabe deň goyen bitiŋde Holi Spirit beleŋ sanjŋ meteŋ teŋ hi yen ma denej hinhem. Dufaytiŋbe Yesu Kristu niŋ tareŋ iramiŋ gega, bitiŋ banabe megen niŋ dufay beleŋ po kurun hike denejbe diriŋ muknej du-
faymiŋ hako po haŋ goyen saba yirtiŋ yara dirde hinhem. ² Diriŋ muknejbe biŋge tareŋ epte ma

netek geb, mamu po nene hanjen. Niñgeb deñ wor gwahade goyen denenþe saba sanjñ ma dirde hinhem. Gayenter wor bikkeñ hinhan gwahade po hanj. ³ Gobe bitiñ banabe megen niñ dufay po kurunj hi geb, gwahade po hanj. Ga dineñ hime gabe deñ bana gonj kadtinj igin mat hike yenenþe goke bitiñ ar yen hi, irde kadom mohonđe teñ hanj geb, gago dineñ hime. Deñ mata gwaha teñ hanj gobe bitiñ bana megen niñ dufay po kurunj hi geb, mata gogo teñ hanj. Holi Spirit miñmoñ marte mata gama irde hanj geb, gogo teñ hanj. ⁴ Ga dineñ hime gabe kuratinj beleñ, “Neñbe Polyen saba gama irde hite,” yen hanj, irde kura beleñ, “Neñbe Apolosyen saba gama irde hite,” yen hanj gobe Holi Spirit miñmoñ marte mata geb, gogo megen niñ marte mata po teñ hanj dineñ hime. ⁵ Meterñderebe Al Kurunj beleñ hoyanj hoyanj dunyinj. Niñgeb Apolosbe ganuj? Irde Polbe ganuj? Deyyabe tumñañ Al Kurunyen meten mar ulinj po. Niñgeb deñ ge meten tiyyekeb gogo Yesu niñ dufaytinj tareñ iramiñ. ⁶ Gwahade geb ne Polbe det tuykenj tur irtinj yara deñ bitiñ bana Al Kurunyen mere goyen kirmiriñ. Irkeb Apolos beleñ Al Kurunyen mere go kurunj hiyyen yenbe det hartinj go fe yunenj doyanj yirde hanj yara doyanj irde hinhin. Goyenbe det hartinj go forok irde kurunj ird ird albe Al Kurunj, yen unkürenj po. ⁷ Niñgeb Al Kurunyen mere al biñde tur ird ird alya mere go fe unenj doyanj ird ird alyabe turunj yirtek moñ. Mere go kurunj ird ird al Al Kurunj yen munj po gab turunj irtek. ⁸ Munañ Al Kurunyen mere al biñde hard hard alya mere go

kuruŋ heŋ heŋ ge doyaŋ ird ird alya gote meteŋbe hoyan̄ hoyan̄ moŋ. Al Kuruŋ diliŋdeb uŋkuren̄ po. Goyenbe meteŋ nende gigen yuntiŋ gote murunŋemb̄e kame meteŋmiŋ gote igineŋ dahade forok yitiŋ goyen yeneŋ gab murunŋem gwahade po yunyen̄. ⁹ Fudinde, neya Apolosyabe tumŋaŋ Al Kuruŋ niŋ teŋ meteŋ teŋ har. Munaŋ deŋbe Al Kuruŋyen biŋge meteŋ yara. Irde Al Kuruŋyen ya balem go gwahade goyen.

¹⁰ Be, Al Kuruŋ beleŋ buniŋeŋ dirde igin̄ igin̄ diryiŋ geb, al kura ya ird ird mata nurde pasi hitiŋ al gore keŋkela po tola yimiyyeŋ gwahade yara nebe deŋ hitte kuŋ Yesuyen alya bereya sios forok ird ird meteŋ miŋ urmiriŋ. Irkeb al hoyan̄ beleŋ meteŋ timiriŋ go hende sios forok irde han̄. Mata gobe tola yimiyytiŋ go hende al hoyan̄ beleŋ ya irde han̄ go gwahade goyen. Goyenbe tola yimiyytiŋ go hende ya irde han̄ marbe daha mat ya go irde han̄ goke keŋkela nurde ga irde hinayiŋ. ¹¹ Tola tareŋ haŋkapyä timiyytiŋ tola gobe Yesu Kristu. Niŋgeb al kura tola hoyan̄ kura sopte ma yimiyyeŋ. ¹² Yesu Kristu hitte mat sios forok irde han̄ marte meteŋmiŋ kurabe igin̄ wor po, kurabe igin̄ wor po moŋ. Gobe al beleŋ ya yirtiŋ yara. Al kurabe gol, kurabe silwa, kurabe hora damum hende wor po yade ya yirnayiŋ. Irde al kurabe he, kurabe yamuŋ, kurabe huŋ beleŋ po ya yirnayiŋ. ¹³ Irde kuŋ kuŋ al igin̄ya buluŋya pota yird yird nalu funaŋ forok yeke ya yirtiŋ go kak beleŋ kumga tike gab ya yirtiŋ mar bana ganuŋyen meteŋbe igin̄, munaŋ ganuŋyen meteŋbe igin̄ wor po moŋ goyen kawan

forok yiyyen. ¹⁴ Kak beleñ kumga tiyyen gega, ya daminjbe sanjin hiyyen gobe ya go iryin albe gote murunjem tiyyen. ¹⁵ Munañ ya go humga kukeb ya go iryin al gote murunjembe hubu geb, bin misin nuryen. Yinqeñbe Al Kurun beleñ teñ gasunjmiñde kiryen. Gega al gobe yamiñ humga kuke detmiñ tumjanj ya binde yubul teñ busaharde ulin ulin po hiyen go gwahade meteñmiñ gote murunjembe hubu wor po hiyyen.

Yesuyen alya bereyabe Al Kurunyen ya balem

¹⁶ Be, deñbe Yesuyen alya bereyabe Al Kurunyen ya balem, irde Holi Spirit deñ bana hi goyen ma nurde hanj? ¹⁷ Al Kurunyen yabe balem wor po, irde deñbe ya balem gogo geb, al kura beleñ Al Kurunyen ya go buluñ iryenbe Al Kurun beleñ al go gwamuñ uryen.

*Megen niñ alyen dufay wukkek yen hanjen gobe
Al Kurun diliñde det diryen wor po*

¹⁸ Be, deñbe dindiken usi ma yirde hinayin. Ningeb deñ hanj bana al kura beleñ yinqeñ ge yenjbe, “Nebe megen niñ alyen diliñde dufay wukkek miñyanj al yen neneñ hanj,” yenj nurde hi kenem dufay go tubul po tiyyen. Gwaha teñ hike megen niñ mar beleñ kukuwamñen keneñ hinayin gega, Al Kurunbe dufay wukkek miñyanj yen kinyen. ¹⁹ Megen niñ alyen dufay wukkek yen hanjen gobe Al Kurun diliñde kukuwamñen keneñ hiyen geb, gogo Al Kurunyen dufay wukkek gama irde hiyen al gobe dufay wukkek fudinde go miñyanj yen kinyen. Goke teñbe Al Kurunyen asanjde gahade katin hi:

“Al kura, ‘Neŋbe megen niŋ alyen dufay wukkek goniniŋ yan,’ yeŋ haŋ marbe Al Kuruŋ beleŋ dufaymiŋ tigiri tikeb yiŋgeŋ go po buluŋ yirde hi,” yitiŋ. *Yop 5:13*

²⁰ Irdeb sopte mere kura katiŋbe gahade:

“Doyaŋ Al Kuruŋbe megen niŋ alyen dufay wukkek yeŋ hanjen gobe gote iginen miŋmoŋ yeŋ nurde hi,” yitiŋ hi. *Tikiŋ 94:11*

²¹ Niŋgeb deŋbe al kura turuŋ irde, “Neŋbe al goyen gama irde hite,” ma yeŋ hinayiŋ. Det tumŋaŋbe dende geb, gago momoŋ dirde hime. ²² Ne Polya Apolosya Pitayabe tumŋaŋ deŋ Yesuyen alya bereyat meteŋ mar. Megen ga manaj dende megen. Irde heŋ heŋya kamde kamdeya, det hanča haŋ gaya kame hinayiŋ goya kuruŋ gobe tumŋaŋ dende. ²³ Irde deŋbe Yesu Kristuyen alya bereya. Irde Yesu Kristube Al Kuruŋyen.

4

Yesu Kristuyen mere basaŋ mar

¹ Be, gwahade niŋgeb, deŋbe neŋ gayen Yesu Kristuyen meteŋ mar, irde Al Kuruŋ beleŋ dufaymiŋ banare hitiŋ goyen kawan ird ird meteŋ yuntiŋ mar yeŋ deneŋ hinayiŋ. ² Goyenbe neŋ Yesuyen meteŋ mar beleŋ titek mata kurabe Al Kuruŋ beleŋ meteŋ duntiŋ goyen bininiŋde mat fudinde wor po keŋkela meteŋ titek go goyen. ³ Goyenpoga meteŋ go teŋ heŋyabe deŋ beleŋ daw ma al hoyan beleŋ daw meteŋneya mataneyea goke igiŋ ma buluŋ ninnayiŋ goke kandukŋeŋ ma

nurde himyen. Nigeñ wor meteñneya mataneya goyen igin wet ma buluñ wet goyen goke ma yeñ himyen. ⁴ Ne benerbe meteñya mataya teñ hime kuruñ gobe igin ala po teñ hime yeñ nurde himyen. Gega Al Kuruñ diliñdebe buluñne kuram moñ ma yeweñ. Al Kuruñ yeñ uñkureñ gore po gab igin teñ hime ma buluñ teñ hime goyen momoñ niryen. ⁵ Niñgeb meteñ marmiñde meteñya mataya goyen igin ma buluñ yineñ yineñ nalube hako hi geb, aran̄ po gwaha ma yineñ hinayin. Nalu funanje gab Doyañ Al Kuruñ beleñ wan̄ gwaha yinyen geb, gayenter deñ beleñ gwaha ma yineñ hinayin. Goyenter gab Doyañ Al Kuruñ beleñ alyen mataya meteñya kidoma bana hike epte ma keñkela yentek yara goyen kawan ird ird hulsi teñ wayyeñ. Irdeb al biñde dufay kerde hitiñ goyen wor kawan iryeñ. Irke gab Al Kuruñ beleñ meteñ marmiñ nende gigen meteñ titiñ gote muruñgem yuneñ turuñ yiryeñ.

⁶ Be, kadne yago, saba dirhem gayen deñ beleñ nurde keñkela bebak tinañ yeñbe neya Apolosyat ulderer mere gago teñ hime. Gogab deñ beleñ neya Apolosyat mata keneñbe, “Al Kuruñyen asanđe katiñ go po gama irde hinayin. Mere hoyan̄ gor ma hañ gobe gama ma irde hinayin,” yeñ hañyen gote miñ nurnayin. Gwaha tinayinbe al kura gama ird ird goke yiñgeñ turuñ turuñ teñbe al hoyan̄be buluñ mat tagal uneñ uneñ mata go ma teñ hinayin. ⁷ Goyenpoga dindigen ge yeñ neñbe igin yeñ nurdeb al hoyan̄be buluñ yineñ yineñ taren̄be ganuñ beleñ dunkeb gogo teñ hañ? Det budam deñ hitte hañ kuruñ gobe

Al Kuruŋ beleŋ ma duntiŋ? Goyenbe daniŋ Al Kuruŋ beleŋ ma duntiŋ yeŋ nurdeb dindikeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ haŋ?

8 Be, deŋbe Al Kurunyen saba niŋ biŋge kamtiŋeŋ teŋ hinhan goyen bikkeŋ tumŋaŋ nurde pasi hitiŋ yeŋ nurde haŋ. Irde al kura horam yan beleŋ det kuraŋ ma nurde haŋ yara Holi Spirityen tarenŋbe bikkeŋ titiŋ gogo ep yeŋ nurde haŋ. Irde doyaŋ mar karkuwaŋ hitiŋ yeŋ nurde haŋ, irdeb neŋ Yesuyen mere basaŋ mar gayenbe deŋem miŋmoŋ yeŋ nurd dunenŋ haŋ. Goyenbe deŋ goyen gwahade hetek nalube hako po hi. Yesu Kristu sopte mulgaŋ heŋ waŋ waŋ nature gab alya bereyamiŋ gobe doyaŋ mar karkuwaŋ henayiŋ. Niŋgeb fudinde wor po, deŋ goyen doyaŋ mar karkuwaŋ hewoŋ yeŋ nurde hime. Gogab neŋ wor deŋya tumŋaŋ doyaŋ mar karkuwaŋ hiniŋ. **9** Gega gayenter neŋ Yesuyen mere basaŋ marbe al kura mata buluŋ wor po tike al buda kuruŋ diliŋde gasa yirke kamtek marte gasunde gor deŋ ge teŋ Al Kuruŋ beleŋ dirtiŋ yara nurde hime. Niŋgeb alya bereya megen haŋ kuruŋ goya Al Kurunyen miyoŋa tumŋaŋ neŋ hitte kanduk dahade forok yenayiŋ yeŋ denenŋ haŋ. **10** Gwahade niŋgeb, neŋbe Yesu Kristu niŋ teŋbe kukuwa hite, munanŋ deŋbe Yesu Kristuya heŋbe dufay wukkek miŋyaŋ haŋ. Irde neŋbe yulkek hite, munanŋ deŋbe sanjintiŋ yan. Deŋbe al beleŋ al deŋem yan yeŋ denenŋ palap dirde haŋ, munanŋ neŋ gabe al siksukŋeŋ yeŋ palap ma dirde haŋ. **11** Fudinde, neŋbe metenŋ miŋ urtiriŋde mat waŋ waŋ ga hite gayenterbe

biŋge niŋ kamde, fe niŋ kamde, ulniniŋ umŋa miŋmoŋ, irde al beleŋ buluŋ buluŋ wor po dirke ulniniŋ misiŋ kateŋ hityen. Irde yaniniŋ miŋmoŋ geb, kurar mat kurar kuŋ kuŋ teŋ hityen.

12 Neŋbe biŋge niŋ nurdeb nindikeŋ meteŋ kuruŋ teŋ gab yade hityen. Al kura beleŋ karan durkeb neŋbe Al Kurunyen tareŋde guram yirde tareŋ yirde hityen. Al kura beleŋ buluŋ buluŋ dirkeb goke mukku ma teŋ goya goya meteŋ teŋ hityen.

13 Al kura mere buluŋ mat dirkeb neŋbe igiŋ mat wol heŋ yuneŋ hityen. Minde mat waŋ waŋ haŋka hite gayenter neŋbe det buluŋ kura yimiyyiŋ dirtek yara hite.

14 Gwaha dinmekeb memya henəŋ yen ma asaŋ ga kaŋ duneŋ hime. Gwaha dirtiŋeŋbe deŋ goyen diriŋne yago yara geb, bener mat deŋ ge amanəŋ wor po nurdeb gago nurde ga hinayiŋ yen saba dirde hime. **15** Yesu Kristu niŋ saba dird dird marbe budam wor po haŋ. Goyenbe adotiŋ yagobe budam gwahade ma haŋ. Ne wa kuŋ Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere goyen momoŋ dirmekе yen ge dufaytiŋ saŋiŋ iramiŋ geb, nebe Yesu Kristuya heŋbe deŋ kuruŋ gote adotiŋ yara himiriŋ.

16 Ningeb nere mata po keŋkela gama irde hinayiŋ yenbe gago batbat dirde hime. **17** Goke teŋbe Timoti gogo deŋ hitte teŋ kermekе kuyen. Yenbe urne yara, bubulkuŋne wor po yen nurd unen himyen. Yenbe biŋde mat fudinde wor po Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ meteŋ teŋ hiyen. Yen beleŋ gab ne gayen Yesu Kristuya heŋ mata dahade teŋ himyen goke momoŋ dirke bitiŋ bak yiyyen. Yenbe ne beleŋ Yesuyen alya bereya sios megen hike kwa

kurun̄ goyen saba yirde himyen gwahade goyen po momoŋ diryen̄.

¹⁸ Goyenbe deŋ haŋ bana goyen kuratiŋ kurabe, “Polbe sopte ma waŋ dinyen̄,” yeŋ nurdeb neŋ nurhet nurhet teŋ haŋ. ¹⁹ Gega Doyaŋ Al Kurun̄ belen̄ igin̄ ninkeb heŋ ga heŋ ga ma tiyeŋ, goyare po kuŋ deneŋ. Kuŋ gab parpar teŋ haŋ mar goyen mere dahade teŋ haŋ, irde tareŋ daminđe mata gogo teŋ haŋ yeŋ keŋkela yeneŋ bebak tiyeŋ. ²⁰ Al Kurun̄ belen̄ alya bereyamiŋ doyaŋ yirde hi gobe merere po moŋ, tareŋminđe doyaŋ yirde hi. Ningeb kuŋ gab mel go sanŋiŋ daminđe mata gogo teŋ haŋ goyen yeneŋ. ²¹ Ningeb kuŋ daha dirmekē gab igin̄ yeŋ nurnayin̄? Bearar hende kwep kwep direŋ ma, bekkeŋde igin̄ mat mere direŋbe igin̄?

5

Mata buluŋ teŋ haŋ mar hayhay yirde hinayiŋ

¹ Be, deŋ haŋ bana goŋ alya bereya kura leplep mata teŋ haŋ gote mere momoŋ nurmiŋ. Al kura naniđe beremya duwan teŋ har gobe Al Kurun̄ ma nud unen̄ haŋ mar wor mata gwahade ma teŋ hanjen̄. ² Goyenpoga deňbe mata gwahade forok yeŋ hi goke buluŋeŋ ma nurde tumŋaŋ Al Kurun̄ diliđe igin̄ po hite yeŋ dindikeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ haŋ. Mata buluŋmiŋ goke bitiŋ misiŋ nurde esen̄be mata buluŋ titiŋ al goyen deňya epte ma awalik hetek yeŋ takira titek yarabe gwaha ma irde haŋ. ³ Nebe deňya gor ma hite gega, dufaynerbe deňya gor hite. Ningeb nigen̄ gor hime yara teňbe mata go tiyuŋ al

gob bikkenj mata buluŋ tiyaŋ inmiŋ. ⁴⁻⁵ Niŋgeb deŋ beleŋ Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristu niŋ teŋ gabu irdeb al go takira tike Satan yufukde heŋ kanduk yeneŋ hiyen. Dufaynebe deŋ gabu irde hinayınde gor deňja hiyen, irde Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristuyen tareŋ manan deŋ hitte hiyen geb, igin gwaha tinayıŋ. Gogab al go kanduk bana heŋyabe mata buluŋ timiŋ yeŋ bebak teŋbe megen niŋ dufay buluŋ go tubul tikeb kame Doyaŋ Al Kuruŋ waŋ waŋ natureb al go tumulgaŋ tiyyen.

⁶ Niŋgeb mata buluŋ gwahade goyen deŋ bana hikeya dindikeŋ ge turuŋ turuŋ ma teŋ hinayıŋ. Deŋbe yis dirŋeŋ muŋ kura palawa bana kerkeb gore hilyaŋ kunte palawa ditdi niyyeŋ go goyen ma nurde haŋ? ⁷ Nurde haŋ kenem mata buluŋtiŋ gobe yis girmaŋeŋ hitiŋ yara geb, goyen yade siŋa yirnayıŋ. Irkeb deŋbe palawa gergeŋ yis gam moŋ yara Al Kuruŋ diliŋde wukkenj hinayıŋ. Yesu Kristu beleŋ mata buluŋtiŋ halde dunen yeŋ Pasobare niŋ sipsip dirŋeŋ yara* heŋ kuruse hende kamyiŋ geb, deŋbe mata buluŋtiŋ miŋmoŋ mar hitiŋ haŋ. ⁸ Niŋgeb neŋbe megen heŋyabe dufay buluŋya mata buluŋya yis bikkek yara goyen yubul po teŋ mata wukkekyä mere fudindeya po teŋ hitek. Go teŋ hitek gobe Israel mar beleŋ Pasoba nature beret yis miŋmoŋ nene hanjen gwahade goyenbe gogo.

* **5:7:** Bikkenj Israel mar Isip naŋa tubul teŋ Kenan kuniŋ tiyaminyabe Al Kuruŋ beleŋ sipsip al diriŋ dirŋeŋ gasa yirde darim yade yame kantayaŋ sam yirnayıŋ yinyiŋ. Pasoba Sipsip Dirŋeŋbe alyen gasun teŋbe kamyiŋ al Yesu niŋ yitiŋ.

9 Be, hakot kura ne beleñ asanđe al wet kura ma bere wet kura leplep mata teñ hikeb go mar goyen awalik ma yirde hinayin̄ yeñ kañ dunmirin̄.[†] **10** Go dinmirin̄ gote miñbe leplep mata teñ hañ mar, det ug po yad yad niñ po dufay heñ hañ mar, al hoyan̄ gasa yirniñ yirniñ yirde kawe yirde hañ maryabe det toneñ al beleñ yirtin̄ dolon̄ yirde hañ mar goya ma po hinayin̄ yeñ ma dinmirin̄. Munan̄ go mar goya ma hitek yeñbe go yilwa yirdeb kuñ damde hinayin̄? Gor kura hitek miñmoñ. **11** Niñgeb asan̄ ga kañ duneñ hime gabe den̄ hañ bana al kura beleñ, “Nebe Yesu gama irde hime geb, nebe kadtiñ,” dineñ hiyeñ gega, mata buluñ kura teñ hikeb yenÿa ma awalik heñ hinayin̄ yeñbe gago kañ hime. Mata buluñ gobe gahade: leplep mata, det uguñ po yad yad niñ po dufay heñ heñ mata, ungura dolon̄ yirde yirde mata, mere buluñ mat teñ teñ mata, kukuwa fe nene kukuwa heñ heñ mata, irde al gasa yirniñ yirniñ yirde kawe yird yird mata. Deñ hañ bana al kura mata buluñ gwahade teñ hike yeneñbe awalik ma po irde hinayin̄. Dula wor yenÿa ma po teñ hinayin̄.

12-13 Al Yesu ma nurd uneñ hañ mar gore mata buluñ teñ hañ goke merem yan̄ yird yird gobe nere samuñ moñ geb, matamin̄ goke ma nurde hime. Mata buluñmiñ gobe Al Kuruñ beleñ gab merem yan̄ yiryeñ. Goyenpoga deñ hañ bana goyen al kura beleñ mata buluñ tikeb ganuñ mar beleñ gab goke innayin̄? Deñ gog po geb. Goke

[†] **5:9:** Pol beleñ asan̄ budam kayyiñ goyen Baibelde ma hañ goyen bana mere tiyyin̄ gokeb gago yeñ hi.

teñbe, “Deñ hañ bana goyen al kura mata buluñ teñ hike keneñbe al go takira tinayinj. Irkeb deñya ma hinayinj,” yeñ hañ.

6

Kadom merere gerd gerd ma teñ hinayinj

¹ Be, dindigeñ bana goñ al kurabe kadomya kanduk minyañ go sope irye yenþe daniñ Al Kurunyen alya bereya hitte ma kuñbe megen niñ marte mere nurd nurd al hitte kuñ hañ? Mata gwahade titek moñ goyen daniñ gwaha teñ hañ? Gobe buluñ wor po! ² Deñbe kame nalu funanjebe neñ Al Kurunyen alya bereya beleñ megen niñ mar merere yerde matamij goke yintek goyen ma nurde hañ geb, gogo mata gwahade teñ hañ? Irde deñ beleñ kame megen niñ mar merere yerde matamij goke yintek hañ kenem deñ bana kanduk dirñeñ muñ kura forok yitiñ goyen dindiken epte ma kanduk go sope yirnayinj? ³ Deñbe nalu funanje Al Kurunyen miyon mata buluñde kateñ uñgura hitiñ goyen wor neñya deñya beleñ merere yerde matamij goke yintek yeñ ma nurde hañ geb, gogo mata gwahade teñ han? Neñbe kame mata kurun goyen wor iginj titek kenem det dirñeñ megen heñya neñ bana kadniniñya kanduk forok yeñ hañ gobe epte sope yirtek. Goyenbe gwaha ma teñ hañ! ⁴ Deñbe dindiken bana kanduk kura goke kadom mohonje titek goyen forok yekeb kanduk go sope irniñ yenþe daniñ megen niñ mar Yesuyen alya bereya yeneñmiñbe sios bana deñem moñ yeñ yeneñ hañ mar hitte yad kuñ

haŋ? ⁵ Ga dineŋ hime gabe nurde memya henanę yenbe gago dineŋ hime. Deŋ Yesu niŋ dufaytiŋ tareŋ irtiŋ mar bana goŋbe kanduktıŋ sope ird ird al kuram moŋ? ⁶ Hubu niŋgeb gogo dindiken uliŋ kadom igin ma nurd gunę teŋbe merere yirniŋ yen Yesu niŋ dufaymiŋ sanŋiŋ ma irde haŋ mar diliŋde yukuŋ haŋ?

⁷ Fudinde, deŋ haŋ bana kadtıŋya kanduktıŋ miŋyan goyen megen niŋ marte merere yertekę sope irnayıŋ yen al siŋare niŋ hitte yukuŋ haŋ gobe Al Kuruŋ diliŋde bikkeŋ soŋ haŋ yen denen hi. Ningeb gwaha ma teŋ hinayıŋ. Kadtiŋ belen usi dirde buluŋ buluŋ dirde hike goŋmiŋ goŋ gwaha dirde hinaŋ yen hinayıŋ gobe igin yen nurde hime. ⁸ Neb gwaha dineŋ hime goyenbe fudinde wor pobe al usi yirde buluŋ buluŋ yirde haŋ marbe al hoyanę moŋ deŋ gogo yen nurde hime.

⁹ Deŋbe mata buluŋ teŋ haŋ marbe Al Kuruŋ belen alya bereyamin doyaŋ yirde hi bana goŋ epte ma hurkunayıŋ goyen ma nurde haŋ? Ningeb al kura belen usi diryenkek geb, keŋkelə heŋ ga hinaŋ ko. Mata buluŋ gobe gahade: leplep mata, uŋgura dolon yird yird mata. Irde al kura berem yaŋ gega bere hoyanya duwan teŋ teŋ mata, al belen belen niŋ bere yara heŋ heŋ mata, irde al diriŋ yinępo uliŋ gabu ird ird mata. ¹⁰ Irde kurabe kawe mata, det ug po yad yad niŋ po dufay heŋ heŋ mata, kukuwa fe nene kukuwa heŋ heŋ mata, al mere buluŋ mat yird yird mata, irde al gasa yirniŋ yirniŋ yirde kawe yird yird mata. Al mata gwahade teŋ haŋ mar gobe epte ma wor po Al Kuruŋ belen alya

bereyaminj doyan yirde hi bana goŋ hurkunayinj.
11 Bikkenbe deŋ haŋ bana goyen al kurabe mata gwahade teŋ hinhan. Goyenpoga Doyaŋ Al Kurunj Yesu Kristuya Holi Spiritya beleŋ mata buluŋtij goyen halde dunenbe Al Kurunj diliŋde wukkek wor po dirde al huwak dirtiŋ haŋ.

Ultiŋ keŋkela doyaŋ yirde Al Kurunj turuŋ irnayinj

12 Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ, “Neŋbe mata kura tiniŋ yenbe iginj ala titek,” yen hanjen. Gega mata go tinayinj gore hugiŋeŋ iginj dirnayinj yeŋ ma nurde hinayinj. Ningeb nebe mata kura tiye yenbe iginj ala tiyenj gega, mata gore epte ma nanarde boŋ yiyyen. **13** Irde kuratiŋ kurabe, “Biŋgebe bininiŋ makin ird ird det, irde bininiŋbe biŋge sola urd urd niŋ po,” yen hanjen. Gega kamebe Al Kurunj beleŋ det irawa goyen tumjaŋ mugol kiryeŋ. Goyenbe hanjkapyɑ Al Kurunj beleŋ alya bereyat uliŋ yiryiŋ gobe miŋ miŋyaŋ yiryiŋ. Ulniniŋbe leplep mata teŋ teŋ ge ma yiryiŋ. Gwaha titnejbe Doyaŋ Al Kurunj denem turluŋ yan ird ird niŋ yiryiŋ, irde Doyaŋ Al Kurunjbe ulniniŋ guram yirde tareŋ yird yird niŋ hi. **14** Al Kurunj beleŋ Doyaŋ Al Kurunj Yesu ulniniŋ gake teŋ kamyiŋ goyen sopte isaŋ hiriŋ. Ningeb kame neŋ wor tareŋmiŋde kamtiŋde mat disaŋ hiyyen. **15** Deŋbe Yesu Kristuyen uliŋ pigin yara haŋ geb, kuratiŋ kurabe Yesuyen haniŋ, kurabe kahaŋ hitiŋ haŋ goyen nurtiŋ ala teŋ haŋ. Gega neŋ Yesu Kristuyen uliŋ pigin hitiŋ gayen iginj kurhan kura teŋ belen niŋ bere sikkeŋya gabu irtek? Epte moŋ. **16** Al Kurunyen asaŋdebe,

“Alya bereya waŋ gabu heŋbe uliŋ uŋkureŋ hiyyen,” yitiŋ hi. Niŋgeb al kura belen niŋ bereya gabu hiriryenbe bere goya uliŋ uŋkureŋ hiyyen go goyen ma nurde hanj? ¹⁷ Goyenbe al kura Doyaŋ Al Kurunŋ niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iryen al gobe tonenŋbe Doyaŋ Al Kurunŋyen tonenŋya gabu heŋ uŋkureŋ hiyyen.

¹⁸ Niŋgeb leplep matabe tubul po teŋ hinayin. Mata buluŋ hoyanbe al hoyan buluŋ yirde hanjen. Munaŋ leplep mata teŋ hinayinbe dindikenđe ultiŋ goyen po buluŋ yirde hinayin. ¹⁹⁻²⁰ Irde ultiŋbe Holi Spirityen ya balem yeŋ nurde hinayin. Holi Spirit Al Kurunŋ belen duntiŋ gobe ultiŋ bana hi. Mata buluŋtiŋ gote mu-rungem dindikenj yawartek goyen Doyaŋ Al Kurunŋ belen yawareŋ yeŋbe darim wok irde kamyin geb ultiŋ gobe dende moŋ. Niŋgeb ultiŋ go keŋkela doyaŋ yirde hikeb gore meten teŋ hikeb Al Kurunŋyen deŋe kuruŋ heŋ hiyen.

7

Ire uŋyat mata keŋkela gama irde hinayin

¹ Be, asaŋ kaŋ gusuŋaŋ niraŋ goyen wol heŋbe gaha dineŋ tihim. Be, al berem moŋ hinayin geb igoŋ yeŋ nurde hime. ² Goyenpoga alya bereya budam wor po leplep mata teŋ hanjen geb, albe berem yaŋ henayin, irde berebe uŋ minyaŋ henayin. ³ Albe berem belen yeŋya heŋ heŋ ge nurkeb go po gama irde hiyen. Gwahade goyen po, bere wor uŋ belen yeŋya heŋ heŋ ge nurkeb go po gama irde hiyen. ⁴ Gobe beremde uliŋ gobe yende kudiŋen po moŋ, gobe

uŋde manan̄ geb, gago dineŋ hime. Uŋyen uliŋ wor yende kudineŋ po moŋ. Beremde manan̄.

⁵ Niŋgeb al beleŋ berem bada ma irde hiyeŋ. Bere wor gwahade po uŋ bada ma irde hiyeŋ. Gega Al Kurun̄ mere ird ird niŋ teŋ tumŋan̄de dufay uŋkuren̄ irde muŋ kura kutŋa irye yenbe iŋiŋ gwaha teŋ hiriryen̄. Goyenbe go kamereb sopte gabu teŋ hiriryen̄. Gwaha ma teŋ hiriryen̄be bereya ma alya ferd ferd dufaymiŋ epte ma fole irtek hekeb Satan beleŋ waŋ tuŋan̄ yuryen̄ geb.

⁶ Ga dineŋ hime gabe gwaha po teŋ hinayiŋ yeŋ nurdeya ma dinen̄ hime. Gwaha teŋ hinayiŋ gab iŋiŋ yeŋ nurdeya dinen̄ hime. ⁷ Albe ne yara heŋ berem moŋ hiwoŋ yeŋ nurde hime. Goyenpoga albe nende gigen Al Kurunyen tareŋ hoyan̄ hoyan̄ yuntiŋ han̄. Niŋgeb al kurabe berem moŋ gega, goke ma nurde hanjen̄. Munan̄ al kurabe gote tareŋ ma teŋ sanŋiŋ hoyan̄ titiŋ geb, bere yade ga hanjen̄.

⁸ Be, al kura bere ma yawartiŋ haŋ goya bere-tapyabe ne hime gahade duliŋ hinayiŋbe iŋiŋ yeŋ nurde hime. ⁹ Goyenpoga al niŋ ma bere niŋ dufaytiŋ harke epte ma hika titek kenem albe bere yade berebe al yade teŋ hinayiŋ gobe iŋiŋ yeŋ nurde hime. Moŋgo duliŋ heŋbe albe bereya, berebe alya ferd ferd niŋ bitiŋ harke kak beleŋ det kumga titiŋ yara epte ma hika titek henayiŋ.

¹⁰ Be, al berem yaŋ, irde bere uŋ miŋyaŋbe mere tareŋ po dirde hime gayen nurnayiŋ. Mere gabe nere moŋ, Doyaŋ Al Kurunyen mere. Niŋgeb bere uŋ miŋyaŋbe uŋ yilwa ma iryen̄. ¹¹ Goyenbe bere go uŋ tubul teŋ keneŋbe duliŋ po heŋ al

hoyaŋ ma tiyyeŋ. Moŋ kenem uŋ hitte mulgaŋ heŋ tumjaŋ hiriryen. Irde al wor berem ma takira tiyyeŋ.

¹² Be, deŋ haŋ bana goŋ ire uŋya kura uŋ wet ma berem wet goyen Yesu ma nurd untilj goke saba direŋ tihim. Be, berem gore uŋ goya tumjaŋ hireŋ yeŋ nurde hike kenem uŋ beleŋ takira ma tiyyeŋ. Mere gabe Doyan Al Kurunyen moŋ, dufayner dinenj hime. ¹³ Irde deŋ haŋ bana goŋ niŋ bere wor uŋbe Yesu ma nurd untilj gore berem goya hireŋ po yeŋ nuryeŋbe bere gore uŋ yilwa ma iryen. ¹⁴ Gobe al kura Yesu ma nurd uneŋ hi goyen berembe Yesu nurd untilj hi goke teŋbe kame Yesu niŋ dufayminj tareŋ irkeb Al Kurun beleŋ wukkek iryen geb, gago dinenj hime. Bere kura Yesu ma nurd untilj hi wor uŋbe Yesu nurd uneŋ hi goke teŋbe Yesu niŋ dufayminj sanŋiŋ irkeb Al Kurun beleŋ wukkek iryen. Gwahade moŋ manhan ire uŋya gote dirŋeŋ weŋbe Al Kurun diliŋde wukkek ma hewoŋ. Goyenbe naniŋ ma milŋ kura Al Kurun diliŋde wukkek hitiŋ geb, dirŋeŋ weŋ wor wukkek hitiŋ haŋ.

¹⁵ Gega Yesu niŋ ma nurtiŋ kura beleŋ uŋ wet ma berem wet go tubul tiye yeke goya utaŋ ma irnayıŋ. Yesu niŋ ma nurtiŋ kura beleŋ uŋ wet ma berem wet Yesu niŋ nurtiŋ go takira tike goke kandukŋeŋ ma nuryeŋ. Igiŋ dulŋ hiyeŋ. Gega Al Kurun beleŋ neŋ gayen bininiŋ yisikamke igiŋ po hinayıŋ yeŋ hoy diryiŋ geb, bertiŋ wet ma almetiŋ wet Yesu niŋ ma nurtiŋ goya bur ma yeŋbe awalikde hiriryen. ¹⁶ Den Yesu niŋ nurtiŋ bere, deŋ ge teŋ almetiŋbe Yesu niŋ dufayminj

tareŋ irke Al Kuruŋ beleŋ yawaryen daw yeŋ ma nurde haŋ? Irde deŋ Yesu niŋ nurtiŋ al, deŋ ge teŋ bertinjbe Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irke Al Kuruŋ beleŋ yawaryen daw yeŋ ma nurde haŋ? Niŋgeb Yesu niŋ nurtiŋ kura beleŋ uŋ wet ma berem wet goyen Yesu niŋ ma nurtiŋ goke teŋ tubul ma tiyyen.

Al Kuruŋ beleŋ gwahade hinayıŋ yeŋ hoy dirtiŋ gwaha mat po hinayıŋ

¹⁷ Goyenpoga deŋ duŋkureŋ duŋkureŋ goyen gwahade hinayıŋ yeŋ Al Kuruŋ beleŋ hoy dirtiŋ, irde Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ goke momoŋ dirtiŋ gwaha mat po hinayıŋ. Saba gabe Yesuyen alya bereya tumŋaŋ gama irde hinayıŋ yeŋ gago saba dirde hime. ¹⁸ Niŋgeb al kura Al Kuruŋ beleŋ hoy iryiŋ goyenter bikkeŋ guba yitiŋ kenem al go guba yeŋ uliŋ delŋen yan hitiŋ go daha mat bikkeŋ guba ma yenya hiyen gwahade hewe yeŋ kurut ma yiyyen. Irde al kura Al Kuruŋ beleŋ hoy iryiŋ goyenter guba ma yitiŋ kenem guba yeŋ yeŋ ge kurut ma yiyyen. ¹⁹ Guba yitiŋ ma, guba ma yitiŋ gobe Al Kuruŋ diliŋdebe det kurun moŋ. Munaŋ Al Kurunyen saba gama ird irdbe det kurun wor po. ²⁰ Niŋgeb Al Kuruŋ beleŋ haŋkapyɑ dahade hikeya hoy dirtiŋ gwahade po hinayıŋ. ²¹ Niŋgeb deŋ haŋ bana goŋ al kura al hoyan yufukde heŋ dulŋ meten teŋ hikeya Al Kuruŋ beleŋ hoy diryiŋ kenem daha tiye tiye ma tiyyen, gwahade po hiyen. Gega dufaymiŋde heŋ heŋ belŋen kura kinyen gobe igiŋ gwaha tiyyen. ²² Al kura al hoyan yufukde heŋ meten al dulŋen hikeya Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ hoy irde

tiriŋ al gobe Doyaŋ Al Kuruŋ diliŋde meteŋ al dulŋeŋ moŋ yen kinyeŋ. Irde gwahade goyen po, al kura meteŋ al dulŋeŋ moŋ, yŋgeŋde dufayde kuŋ hikeya Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ hoy irde tiriŋ al gobe meteŋ alne yen kinyeŋ. ²³ Dende mata buluŋ gote muruŋgem dindikeŋ yawartek goyen Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ yawareŋ yenbe darim wok irde kamyiŋ geb, megen niŋ marte mata buluŋ gama irde go yufukde ma hinayiŋ. ²⁴ Niŋgeb, kadne yago, sopte dinen hime. Al Kuruŋ beleŋ den duŋkureŋ duŋkureŋ dahade hikeya hoy dirtiŋ gobe gwahade po hinayiŋ.

²⁵ Be, deŋ haŋ bana goŋ al kura berem moŋya bere uŋ miŋmoŋya niŋ momoŋ direŋ tihim. Alya bereya gwahade goyen goke Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ mere ma nirtiŋ geb, dufayner momoŋ direŋ. Nebe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ bunijeŋ nirde hiyen al niŋgeb, mere direŋ tihim gabe fudinde yen nurnayiŋ. ²⁶ Be, ga hite nalu gayenterbe kanduk kurayen kurayen yeneŋ yeneŋ nalure hite. Niŋgeb heŋ heŋtiŋ dahade hanjen gobe gwahade po hinayiŋ. ²⁷ Niŋgeb al kura berem yaŋ kenem takira tiye tiye ma tiyyeŋ. Munanŋ al kura berem moŋ kenem bere tewe tewe ma tiyyeŋ. ²⁸ Goyenbe bere tiyyeŋ gobe mata buluŋ moŋ. Gwahade goyen po, bere foŋeŋ kura al kuyen go wor mata buluŋ moŋ. Gega al bere tiyyeŋ irde bere uŋ miŋyaŋ hiyyeŋbe megen gar niŋ kanduk kurayen kurayen yeneŋ hinayiŋ. Deŋ goyen kanduk ma yeneŋ hiwoŋ yenurdeb gago momoŋ dirde hime.

²⁹ Kadne yago, ga dinen hime gate miŋbe ga-

hade: megen gar hej hejniniŋbe ulyaŋde moŋ geb, al kura berem yan gobe al berem moŋ beleŋ Al Kuruŋ niŋ po nurde hanjen go gwahade goyen teŋ hiyen. ³⁰ Irde al kura kanduk yenen esen̄ hiyen gega, kanduk go sobamde ma hiyen yen̄ nurdeb goke uguŋ po ma dufay hej hiyen. Munan̄ al kura aman̄ hiyyen̄ gega, aman̄ dufay go huginen̄ gwahade po ma hiyen̄ geb, “Gahade po hej,” yen̄ ma nurde hiyen̄. Irde al kura det damu tiyyen̄ wor, “Det gabe huginen̄ kerde hej,” yen̄ ma nurde hiyen̄. ³¹ Irde det megen niŋ han kuruŋ gayen manan̄ gahade po ma hinayin̄ geb, al kura megen niŋ det yade meten̄ yunen̄ heŋyabé det go hende po biŋ hek ma irde hiyen̄.

³² Niŋgeb daha tiniŋ tiniŋ teŋ dufaytiŋ hi-burneŋ ma hiwoŋ yen̄ nurde hime. Al kura berem moŋ gobe dufaymiŋde daha mat meten̄ timeke Doyaŋ Al Kuruŋ aman̄eŋ nurde hiyen̄ yen̄be gwaha mat po meten̄ teŋ hiyen̄. ³³ Gega al kura berem yanbe daha timeke gab berne aman̄eŋ nurde hiyen̄ yen̄be goke po kurut yen̄ hiyen̄. Go teŋ hi gobe megen niŋ mata niŋ ug po dufay hej hej mata go goyen̄. ³⁴ Gwaha tikeb Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ aman̄eŋ nurtek beleŋ niŋ dufay hej heŋmiŋbe kenkelə kipirtiŋ ma hi. Be, bere kura uŋ miŋmoŋya bere foŋeyabé Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ po nurde ulinya dufaymiŋya tumlaŋ Doyaŋ Al Kuruŋ po uneŋ hanjen̄. Munan̄ bere kura uŋ miŋyan̄be daha timeke gab almene aman̄eŋ nurde hiyen̄ yen̄be goke po kurut yen̄ hiyen̄. Go teŋ hi gobe megen niŋ mata niŋ ug po dufay hej hej mata go goyen̄. ³⁵ Mere ga dirde

hime gabe faraŋ durmeke heŋ heŋtiŋ igin hewoŋ yeŋ dinen hime. Kanduk dunhem yeŋ ma dinen hime. Mere gahade ga dirmekte gab matatinjbe Doyaŋ Al Kuruŋ diliŋde huwak wor po hiyyen, irde yeŋ ge teŋ meteŋ teŋ teŋ niŋ kama ma heŋ saninj po meteŋ teŋ hiwoŋ yeŋ nurdeb gago dinen hime.

³⁶ Goyenpoga al foŋeŋ kura bere tubul teŋ untek yeŋ merem titiŋ goreb merene gayen nurdeb, “Polyen mere gobe fudinde. Goyenpoga meremiŋ gama irde bere ga teweŋ moŋbe dufaymiŋ buluŋ ireŋ geb teweŋ,” yeŋ nuryenjbe bere go tiyyen.* Mata gobe buluŋ moŋ. Irde hiyenj kuruŋ gobe bere go tubul titek ma irde hike kenem bere go tiyyen. Mata gobe buluŋ moŋ geb, gwaha tiyyen.

³⁷ Gega al kura bikkeŋ bere tubul teŋ untek yeŋ merem titiŋ gega, al gore, “Igiŋ nuŋkureŋ hen,” yeŋ dufay tareŋ po irdeb, “Bereya heŋ heŋ dufay ma forok yeŋ hi, irde dufay gwahade kura forok yeke igin fole irde hen,” yeŋ nurdeb bere ma teweŋ yeŋ dufay kiryeŋ goyen wor mata igin yeŋ nurde hime. ³⁸ Niŋgeb al bere yad yad matabe igin. Gega al kura berem moŋ hiyyen mata gobe igin wor po, bere yad yad gote folek.

³⁹ Be, bere kura uŋ miŋyanjbe uŋ go hikeyabe yeŋ yufukde po hiyenj. Gega uŋ go kamkeb bere uŋ yanjbe al hoyanj ma tiyyen yitiŋ mere gote yufuk bana ma hiyen geb, al hoyanj tewe yeŋbe

* **7:36:** Grik mere mat miŋ kurabe gahade: Goyenpoga al kura beleŋ wiriŋ al kutek nurke beleŋmiŋ pet teŋ hike kuŋ kuŋ alik heweŋ tike keneŋbe buluŋ irde hime yeŋ nurdeb al kere yeŋ nuryenjbe gwaha po iryenj. Mata gobe buluŋ moŋ.

iginj tiyyen. Goyenpoga Doyañ Al Kuruñ nurd untij al po ga tiyyen. ⁴⁰ Goyenbe dufaynerbe bere go uñ kamke uñkuren heñ heñ gobe iginj wor po. Gogab uñ niñ nurde hiyen gwahade ma teñ Doyañ Al Kuruñ niñ po nurde hiyen. Mere dirde hime gabe Holi Spirit beleñ nineñ hike dinen hime yeñ nurde hime.

8

Det toneñ yirde biñge galak yirtiñ biñgebe daha yirtek?

¹ Be, megen niñ mar beleñ det toneñ yirde dolon yirde biñge galak yirtiñ goke momoñ direñ tihim. Denþe dindiken ge yeñbe, “Neñbe det kawan niñya banare niñya goyen keñkela bebak teñ hite,” yeñ nurde hañ. Goyenbe gwahade nurde hañ goke teñbe dindiken ge turun turun teñbe kadtiñ yago buluñ yirde hañ. Gega kadtiñ yagoñ amanenj nurd yuneñ hinayıñbe kadom faran gurd teñbe tumñañ sanjñ henayıñ. ² Al kura yinjeñ ge yeñbe, “Nebe det kawan niñya banare niñya goyen keñkela wor po bebak teñ hime,” yeñ nurde hi al gobe yinjeñ goyen po usi irde hi. Irdeb Al Kuruñyen mere fudinde yinjeñ nurde bebak titek goyen bebak ma titiñ hi. ³ Goyenpoga al kura biñde mat Al Kuruñ niñ amanenj nurde uneñ hi al gobe Al Kuruñyen dufay iginj kuruñ goyen untij hi.

⁴ Niñgeb det toneñ dolon yirniñ yeñ galak yirtiñ biñge goke momoñ direñ tihim. Be, det toneñ megen niñ mar beleñ dolon yirde hañyen gobe Al

Kuruŋ moŋ geb, det fudinde gogo moŋ. Al Kuruŋbe yen uŋkureŋ po, hoyan kura ma hi. Hubu wor po. ⁵ Gega megen niŋ marbe dufaymiŋ son hekeb uŋgura kurayen kurayen gobe Al Kuruŋ yen nurdeb, “Al Kuruŋbe budam haŋ. Doyaŋ Mar wor budam haŋ. Kurabe naŋkiŋde haŋ, kurabe megen haŋ,” yen hanjen. ⁶ Goyenpoga Al Kuruŋbe uŋkureŋ po, neŋ nud umeŋ hite gog po hi. Yenbe Adoniniŋ. Yen beleŋ po gab naŋkiŋya megeŋya irde det kuruŋ gayen yiryiŋ. Irde neŋbe yen ge teŋ megen gar hite. Irde Doyaŋ Al Kuruŋ wor uŋkureŋ po hi. Yenbe Yesu Kristu. Yesu Kristube Al Kuruŋ beleŋ inke naŋkiŋya megeŋya det kuruŋ gayen yiryiŋ. Neŋ wor yen beleŋ forok diryiŋ.

⁷ Goyenbe mere fudinde gayen al budambe keŋkelə bebak ma teŋ haŋ. Niŋgeb deŋ haŋ bana goŋ al kurabe hakot Yesu niŋ ma nurde hinhanya uŋgura dolon ird ird mata teŋ hinhan geb, gayenter Yesu nud umeŋ heŋya wor uŋgura galak yirtiŋ goyen nenebe, “Neŋbe uŋgura galak yirtiŋ biŋge goyen gago nene hite,” yen nurde biŋde kandukŋen nurde hanjen. Mel gobe biŋde wukkek wor po moŋ geb, “Biŋge ga nihit garebe Al Kuruŋ diliŋde wukkek ma hihit,” yen nurde haŋ. ⁸ Gega biŋge nen nen mata gore kura neŋ gayen Al Kuruŋya awalik heŋ heŋniniŋ goyen daha kura ma iryen. Niŋgeb uŋgura galak yirtiŋ biŋge netek ma go ma netek gore kura Al Kuruŋ diliŋde daha wet kura ma diryen.

⁹ Goyenpoga moŋgo mata kura Al Kuruŋ diliŋde buluŋ moŋ goyen hipirken nurdeya mata

teñ hinayin gore kadtin kura Al Kurunyen mere binjde tareñ wor po ma hitin al gote dufaymiñ goyen buluñ irke katyenkek geb, keñkela dufay heñ ga mata teñ hinayin. ¹⁰ Deñ Al Kurunyen mere keñkela bebak titin marbe igin kuñ uñgura dolon ird ird gasunde heñ dula teñ kuñ hinayin. Gega deñ beleñ gwaha teñ hike deñ hañ bana goñ niñ kadtin kura biñ wukkek wor po moñ gore deneñbe, “Neñ wor igin daw gwaha titek,” usi teñbe binje go nene gab mata buluñ tihit yeñ kandukñeñ nurdeb katnayin. ¹¹ Irkeb deñbe kadtinde dufaymiñ tareñ wor po moñ goyen buluñ ird ird mar henayin. Yeñ ge teñ Yesu Kristu kamyin gega, deñ beleñ buluñ yirnayin. ¹² Deñ beleñ gwaha mat kadtin goyen buluñ yirde mata buluñ teñ hinayin, irde biñ wukkek wor po moñ goyen haya irde hinayin gobe yeñ hitte po moñ, Yesu Kristu hitte wor mata buluñ teñ hinayin. ¹³ Niñgeb nebe dapñä kura nemeke gore kadne dufaymiñ buluñ irke mata buluñde katyen kenem dapñä go sopte ma po newen. Gogab kadne go mata buluñde ma katyen.

9

Ne Pol wor Yesuyen mere basañ al aposel

¹ Be, deñ beleñ ne niñ yeñ, “Dufaymiñde epte ma det kura iryen,” yeñ nudr nuneñ hañ? Irde ne gayen Yesuyen mere basañ al aposel moñ yeñ hañ? Irde Doyan Al Kurunyinin Yesu Kristube ma kinyin yeñ nurde hañ? Goyenpoga Doyan Al Kurunyen sañijde meten timirin gote igineñbe deñ gogo moñ? Goyenbe daniñ gwaha yeñ hañ?

2 Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ, “Polbe aposel moŋ,” yeŋ haŋ. Irde al hoyan(be) beleŋbe, “Polbe neŋ ge ma aposel hiriŋ,” yeŋ haŋ. Nebe meremiŋ goke ma nuren gega, deŋ ge teŋ aposel himiriŋ geb, deŋbe epte ma gwaha ninnayin. Al hoyan(be) beleŋ deŋ denenjbe, “Fudinde, Polbe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ aposel iryiŋ,” yeŋ nurd nuneŋ hinayin.

3 Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ gwaha mat tagal nuneŋ haŋ geb, goyen wol heŋ momoŋ direŋ tihim geb. **4** Be, neŋ aposel beleŋ meteŋ teŋ hiteke goke Yesuyen alya bereya beleŋ binjeyə feya dunke netek gobe buluŋ? **5** Yesuyen mere basaŋ mar hoyanya Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu kulin weŋyabe Pitaya* wor berem yagoya irde tumŋaŋ meteŋ teŋ kuŋ hanjen. Munan neŋbe berniniŋ yago dufaymiŋ Yesu niŋ tareŋ irtiŋ goya meteŋ teŋ kuŋ hitekbe buluŋ yeŋ nurde haŋ? **6** Irde aposel hoyan(be) po paka yirde hanjen gega, Banabasya neya niŋ yeŋbe, “Yinjəŋ ga tareŋmiŋde binje neneb meteŋ teŋ hiriryeŋ,” yeŋ nurde haŋ?

7 Be, fulenja mar fulenjare kuŋ heŋyabe ganuŋ kura yinjəŋde horare binje damu teŋ nene hanjen? Irde al ganuŋ kura wain harke iginen hekeb kura ma nen hiyen? Irde al ganuŋ kura sipsipmiŋ doyaŋ yirde hiyen gega, sipsip gote mamu kura ma gilyaŋ heŋ nene hiyen? Epte ma gwaha tiyyen. **8** Mere teŋ hime gabe alyen dufayde po ma mere teŋ hime. Moseyen sabare wor mere gwahade po hi. **9** Be, Moseyen sabarebe, “Al kura wit meteŋmiŋ sak yeke meteŋde nin dapŋa bul-

* **9:5:** Deŋem hoyan(be) Sifas.

makawmiŋ gore, ‘Faraŋ nuri,’ yeŋ meteŋmiŋde tukunya ga, ‘Witne niyyenkek,’ yeŋ mohoŋ mala ma tiyyen,” yitiŋ hi.

Mere gobe Al Kuruŋ beleŋ bulmakaw niŋ po nurdeb gogo yiriŋ? ¹⁰ Mere gwahade tiyyiŋ gobe fudinde wor po neŋ gake nurdeb mere gogo tiyyiŋ yeŋ ma nurde hanj? Mere gobe neŋ gake yiriŋ. Megeŋ waru uryen al goya wit sikkeŋ kok yiryen al goya tumjanđe meten tiyiryen gote murungem kura muŋ yawaryen yeŋ nurdeya meten tiyiryen geb, Al Kuruŋyen mere gobe neŋ al gake yiriŋ. ¹¹ Ningeb neŋ beleŋ Holi Spirityen det igin goyen bitiŋ bana tur yirtirin geb, meteŋninŋ gote murungem binje niŋ gusuŋaŋ dirtek gobe kanduk kuruŋ wor po yeŋ nurnayiŋ? ¹² Al hoyan beleŋ deŋ ge teŋ meten dirŋen muŋ po titiŋ goke faraŋ durnaŋ yeŋ igin gusuŋaŋ dirtek kenem neŋ manaŋ deŋ ge teŋ meten kuruŋ wor po titiŋ goyen gote murungem niŋ igin gusuŋaŋ dirtek.

Goyenbe neŋbe faraŋ durnaŋ yeŋ gusuŋaŋ ma dirde hinhet. Gwaha titŋeŋbe mongo faraŋ durd durd gore Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere igin go deŋ bana kuruŋ heŋ heŋ beleŋ pet tiyyen yeŋ nurdeb det kuranj nurde hinhet gega, gusuŋaŋ ma dirde goke ma nurdeya meten teŋ hinhet. ¹³ Be, deŋbe Al Kuruŋyen ya balem bana meten teŋ hanjen marbe bana goŋ niŋ binje yade nene hanjen, irde Al Kuruŋ galak ird ird altare meten teŋ hanj marbe alta hende yirtiŋ binje goyen kura yade nene hanjen goyen go ma nurde hanj? ¹⁴ Gwahade goyen po, Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ yitiŋ mere igin goke tagalde hanj marbe mere go nurde

gama irde haŋ mar beleŋ faraŋ yurke go hende
heŋ meteŋ teŋ hinayiŋ yeŋ Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ
mere saŋiŋ po tiyyiŋ.

¹⁵ Nebe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ yiriŋ gwahade
po igiŋ faraŋ nurnaŋ dinmewoŋ gega, gwaha ma
dineŋ himyen. Irde mere gahade kaŋ dunen hime
gabe deŋ beleŋ gwaha mat paka nirde hinayiŋ
yeŋ ma kaŋ hime. Nebe deŋ ge teŋ Doyaŋ Al
Kuruŋyen meteŋ teŋ heŋya gote murungem niŋ
gusuŋaŋ ma dirde hinhem geb, goke igiŋ nigeŋ
ge turuŋ turuŋ titek hime. Ningeb faraŋ nurd
nurd niŋ al kura ma po gusuŋaŋ ireŋ. Kamde
ga daw gwaha tiyeŋ. ¹⁶ Be, Yesu niŋ yitiŋ mere
igiŋ go tagalde kuŋ heŋyabe nigeŋ ge turuŋ turuŋ
teŋ hitek himyen dinhem gega, epte ma nigeŋ
ge turuŋ turuŋ titek himyen. Mere igiŋ tagal
tagal gobe Al Kuruŋ beleŋ nunyiŋ geb bada hetek
moŋ. Ningeb meteŋ teŋ himyen goke nigeŋ ge
epte ma turuŋ turuŋ titek himyen. Munaŋ mere
igiŋ go bada heŋ tagalde ma himyen manhan Al
Kuruŋyen bearar bana himewoŋ! ¹⁷ Mere igiŋ
goyen tagal tagal niŋ wilakŋeŋ nurde tagalenbe
gote murungem teweŋ. Gega meteŋ teŋ heŋ gote
murungem ma teweŋ wor Al Kuruŋ beleŋ gwaha
teŋ hayiŋ nintiŋ geb, gago meteŋ go teŋ hime.
Meteŋ gobe gwaha tiyayiŋ nintiŋ geb, bada hetek
moŋ. ¹⁸ Be, gwahade kenem meteŋ teŋ hime gote
murungembe da teweŋ? Meteŋ teŋ hime gote
murungembe hoyan moŋ. Ne beleŋ meteŋ gote
murungem tetek gobe Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ
goyen damum moŋ dulin po alya bereya hitte
tagalde himyen gogo po. Fudinde, nebe mere igiŋ
go tagalde hime goke teŋ paka nirnaŋ yineŋ hitek

gega, gwaha ma yineŋ himyen.

19 Be, nebe dufayner iginj nurdeb gwaha teŋ himyen. Megen niŋ al kurate dufayde ma teŋ himyen. Gega daha mat kura al tumŋaŋ Yesu hitte yukumewoŋ yeŋ nurdeb nigeŋ al buda kuruŋ gote yufukde heŋ meteŋ teŋ himyen. **20** Gwahade niŋgeb, Yuda marya heŋbe go mar go Yesu hitte yuken yeŋbe yende mata gama ird ird al yara heŋ himyen. Yuda mar gobe Moseyen saba gote yufukde heŋ go po gama irde hanjen. Munaŋ nigeŋbe go yufukde ma hime geb, gore epte ma daha wet kura niryeŋ gega, go mar go Yesu hitte yuken yeŋ nurdeb Moseyen saba gote yufukde hime yara teŋ himyen. **21** Munaŋ Yuda mar moŋ al miŋ hoyan Moseyen saba ma gama irde hanŋ mar go wor Yesu Kristu hitte yuken yeŋbe Moseyen saba ma gama irde hitiŋ al yara heŋ himyen. Nigenbe Moseyen saba gote yufukde ma hime. Goyenbe Al Kurunyen saba pel irde hime yeŋ ma yeŋ hime. Gwahade yarabe Yesu Kristuyen saba gote yufukde po hime. **22** Irde Yesuyen alya bereya kura Al Kurunyen mere hende tareŋ wor po ma huwarde hitiŋ mar go Yesu hitte yuken yeŋbe go mar goyen yara po heŋ himyen. Niŋgeb al dahade mar hitte kuŋ meteŋ teŋ kuŋ henŋabe go mar goyen yara po heŋ meteŋ teŋ himyen. Gogab daha mat wet kura go mar goyen kura Yesu hitte yukumewoŋ yeŋ gogo gwaha teŋ himyen. **23** Gwaha teŋ himyen kuruŋ gobe Yesu niŋ yitiŋ mere iginj goke al momoŋ yire yeŋbe gwaha teŋ himyen. Gwaha teŋ himeke gab al beleŋ mere iginj go nurdeb yeŋ wor neŋ

yara hekeb tumjaŋ Al Kuruŋ beleŋ guram yirtek hewoŋ yenbe gogo gwaha teŋ himyen.

24 Be, kup yeŋ yeŋ kari gote matabe nurde haŋ gogo. Al budam miŋ urde kup yenayiŋ gega, al uŋkurenj beleŋ po kadom fole yirde kuŋ pasi iryen al gore muŋ po gab gote muruŋgem tiyyen. Niŋgeb deŋ wor Doyaŋ Al Kurunyen meteŋ teŋ henyabe meteŋ gote muruŋgem goyen tetewoŋ wor po yeŋ nurdeb tareŋ po meteŋ teŋ hinayiŋ.

25 Kup yeŋ yeŋ karire kup yeŋ haŋ mar ma, kari hoyanđe kari teŋ haŋ marbe karire kuŋ gote muruŋgem tiniŋ wor po yeŋ nurdeb yiŋgeŋ saŋiŋ yird yird niŋ uliŋ kutŋa irde hanjen. Mel gobe kari gote muruŋgem ulyanđe ma hitek goke wor gogo kurut wor po yeŋ haŋ. Goyenpoga neŋ beleŋ tareŋ heŋ heŋ niŋ kurut yeŋ hityen gobe Doyaŋ Al Kurunyen meteŋ gote muruŋgem hugiŋeŋ hitek go tiniŋ yenbe tareŋ heŋ heŋ niŋ kurut yeŋ hityen.

26 Niŋgeb mel gore kup yeŋ hanjen gobe Al Kuruŋ diliŋde miŋ miŋmoŋ gega, ne beleŋ al kup yeŋ haŋ gwahade saŋiŋ po meteŋ teŋ himyen gobe Al Kuruŋ diliŋde miŋ miŋyaŋ. Fulenja teŋ teŋ karire kari teŋ hanjen marbe asogom keŋkela yeneŋya gasa yirde hanjen gwahade goyen po, ne wor meteŋ gote miŋ keŋkela nurdeya meteŋ teŋ himyen, mali ma meteŋ teŋ himyen. **27** Gwaha titŋeŋbe meteŋ goyen keŋkela po timewoŋ yeŋ nurdeb megen niŋ dufay buluŋ kura bener forok yeke gore buluŋ nirnak yenbe fole irde himyen. Moŋgo Yesu niŋ al hoyan momoŋ yirdeb gote muruŋgem tetekner, dufay buluŋ gore walde nunnak yenbe gogo dufay buluŋ goyen fole irde

himyen.

10

Uηgura dolon ird ird niñ hayhay yiryij

¹ Be, kadne yago, deñ goyen tareñ heñ heñ ge kurut yen hinayiñ dinhem goke keñkelə bebak tinañ yeñbe neñ Yuda marte asininiñ yago beleñ mata tiyamiñ goke momoñ direñ tihim. Niñgeb mel gore mata tiyamiñ go nurdeb gote saba bitiñ sir ma yiyyen. Be, bikken wor po asininiñ yagobe Isip nañña tubul teñ kuniñ yeñ kuñ heñyabe tumñan kigariñkiñ faykek yokña bana heñ kuñ hinhan. Irdeb makañ ala kuruñ goyen kahalte Al Kuruñ beleñ pota irke megeñ fudiñ forok yekeb goyañ mat kuñ siñña kurhan forok yaminj. ² Mel go tumñan kigariñkiñ faykek yokña bana heñ kuñ hinhan, irde makañ alayañ kwamiñ gobe Al Kuruñ beleñ baptais yiryij yarabe gogo. Be, Al Kuruñ beleñ gwaha yirdeb mel goyen Moseyen alya bereya yirkeb doyan yirde hinhan. ³ Be, goyenter Al Kuruñ beleñ biñge yuneñ hinhan gobe megen niñ biñge moñ. ⁴ Irde fe niñ yirke Al Kuruñ beleñ hora kuruñde mat fe forok irde yunke nene hinhan. Hora kuruñ gobe Al Kuruñ hitte mat kateñbe Israel mar goya tumñan kuñ hinhan. Hora gobe Yesu Kristu gote tunjañej. ⁵ Al Kuruñbe mel go igiñ igiñ gwahade yirde hinhan gega, al budam wor po mata buluñ teñ hike igiñ ma nurde yuneñ hinhan. Niñgeb mata buluñ teñ hinhan mar go sawsawa po kuruñ nañña bana goñ kuñ heñya kamamiñ.

6 Be, mata buluŋmiŋ gote muruŋgem teŋ kammaŋiŋ gobe neŋ gayen baranmiŋ goyen nurdeb kafura heŋ mel gore teŋ hinhan gwahade ma teŋbe dufayniniŋ mata buluŋ teŋ teŋ niŋ ma kuŋ hiyeŋ yeŋ gogo Al Kuruŋ beleŋ dikala diryinj. **7** Niŋgeb deŋbe mel goyen kuramiŋ beleŋ megen niŋ det toneŋ yirde dolon yirde hinhan gwaha ma teŋ hinayinj. Mel gore mata buluŋ teŋ hinhan goke Al Kurunyen asanđe gahade katinj: “Mel gobe det toneŋ diliŋ mar keperde dula teŋ kukuwa fe nen nen mata teŋ hinhan. Irde huwardebe Al Kuruŋ niŋ ma nurd until marte mata teŋ hinhan,” yitiŋ hi. **8** Be, mel goyen kuraminiŋbe leplep mata teŋbe naŋkahal uŋkurenđe po 23,000 alya bereya goyen kamamiŋ. Niŋgeb neŋbe go mar gore tiyamiŋ gwahade ma teŋ hitek. **9** Be, Israel mar goyen kurabe Doyaŋ Al Kuruŋ tuŋaŋ urde beararmiŋ bana heŋ kunere duwi beleŋ yisike kamamiŋ. Niŋgeb neŋbe mel gore tiyamiŋ gwahade Doyaŋ Al Kuruŋ tuŋaŋ ma urtek. **10** Irde heŋ hentij goke Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ igiŋ ma nurde ḥagak ma yeŋ hinayinj. Hakot Israel mar kura gwaha tikeb Al Kurunyen miyon, al gasa yird yird meten teŋ hiyen gore gasa yirke kamamiŋ.

11 Be, hakot Israel mar hitte mata gwahade forok yitiŋ gobe gayenter neŋ beleŋ baraŋ go nurdeb bebak teŋ teŋ ge gogo forok yitiŋ. Irde baraŋ go asanđe katinj gobe nalu funaŋ beleŋ hite mar gayen baraŋ go kapyan heŋbe mata buluŋ ma teŋ hinayinj yeŋ hayhay dird dird niŋ Al Kurunyen asanđe katinj. **12** Niŋgeb deŋ haŋ bana

al kura belej, “Nebe tarej hime geb, kanduk kura wayyen goyen epte fole irde hej,” yej hi al gobe keñkela hej ga hiyen. Mongo katyej geb. **13** Alya bereya mata buluñde yukutek kanduk deñ hitte forok yej hanjen gobe al hoyan hitte wor forok yej hanjen goyen po forok yej dunen hanjen. Goyenpoga Al Kuruñbe yiriñ gwahade po mata teñ hiyen geb, deñ belej epte ma fole irtek kandukbe epte ma deñ hitte yubul tike forok yej hinayin. Munaj kanduk kura deñ hitte forok yekeb kanduk go fole yirtek beljen manaj kerd dunyen. Gogab deñ goyen kanduk bana goj hinayin gega, kanduk goyen igin fole yirde sanjin po huwarde hinayin.

*Epte ma tumjanje Al Kuruñya uñguraya gama
yirtek*

14 Be, kadne yago, megen niñ det yade det tonej yirde dolon ird ird mata gob tubul po tinayin. **15** Deñ goyen dufaytiñ wukkek yej nurdeb gago mere dirde hime. Niñgeb dindiken gabe mere direñ tihim gayen igin ma buluñ goyen kenen bebak tinayin. **16** Be, neñbe Yesu Kristu belej nej ge teñ darim wok irde kamyin goke dufay hej hej niñ gabu irde wain fimin teñbe Al Kuruñ igin nurde uneñbe nene hityen. Gwaha teñ hite gobe Yesu Kristu kamkeya darim wok yitiñ goyen nej tumjanj gale hej nene hite yara geb, gore dawañ gabu dirkeb al miñ uñkuren hej hityen gogo. Irde nej ge teñ Yesu Kristu kamyin goke dufay hej beret ubala teñ gale hej nene hityen gobe Yesu Kristu kamkeya gason erek yitiñ goyen nej tumjanj gale hej nene hite yara geb, gore

dawaŋ gabu dirkeb al miŋ uŋkureŋ heŋ hityen gogo. ¹⁷ Niŋgeb neŋbe al miŋ hoyan hoyan gega, beretbe hoyan hoyan moŋ, uŋkureŋ po nene hityen geb, Yesuya awalik heŋbe al miŋ uŋkureŋ po hitiŋ hite.

¹⁸ Be, Israel mar bikkeŋ mata teŋ hinhan goyen goke nurnayin. Dapŋa gasa yirde Al Kuruŋ niŋ galak irtiŋ goyen nene hinhan marbe Al Kuruŋya gabu irde uŋkureŋ hitiŋ hinhan. ¹⁹ Niŋgeb biŋge det toneŋ yirtiŋ goyen galak yirtiŋ gobe det kuruŋ geb gogo dineŋ hi yeŋ nurde haŋ? Irde al beleŋ det toneŋ yirtiŋ goyen dolon yirde hanjen gobe det kuruŋ wor pobe gogo yeŋ nurde haŋ? ²⁰ Moŋ! Al Kuruŋ niŋ ma nurde haŋ mar beleŋ megen niŋ det toneŋ yirde galak yirde hanjen biŋge gobe uŋgura galak yirde hanjen, Al Kuruŋ ma galak irde hanjen. Niŋgeb deŋbe uŋguraya awalikde ma hiwoŋ yeŋ nurde hime. ²¹ Deŋbe Doyaŋ Al Kuruŋ kamyin goke dufay heŋ heŋ ge wain fimiŋ nene hanjen. Niŋgeb deŋ go mar gore po uŋgura niŋ nurde dolon yird yird gasuŋde kuŋ gor niŋ wain ma nenayin. Deŋbe Doyaŋ Al Kuruŋ kamyin goke dufay heŋ heŋ ge biŋge nene hanjen. Niŋgeb deŋ go mar gore po kuŋ uŋgura dolon yird yird gasuŋde niŋ biŋge goyen ma nenayin. ²² Neŋbe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ biŋ ar wor po yiwi yeŋ kuŋ uŋgura galak yirtiŋ biŋge netek? Nende tareŋbe Doyaŋ Al Kuruŋyen tareŋ fołek geb, epte ma buluŋ diryen yeŋ nurde gwaha teŋ hitek? Epte moŋ.

Al Kuruŋ turuŋ irde hitek

²³ Be, deŋ hanj bana al kura beleŋ, “Neŋbe mata kura tiniŋ yeŋbe iginj ala titek,” yeŋ hanjen. Gega mata go tinayiŋ gore huginen iginj dirnayiŋ yeŋ ma nurde hinayiŋ. Niŋgeb nebe mata kura tiye yeŋbe iginj ala tiyen gega, mata gore epte ma nanarde boŋ yiyyen. ²⁴ Gwahade niŋgeb det kura dindikeŋ iginj dird dird goke ma naŋkenen hinayiŋ. Gwaha titjenjebe det kura kadtiŋ iginj yirtek goke naŋkenen hinayiŋ.

²⁵ Niŋgeb maketde kuŋ iginj dapŋa damu teŋ nene hinayiŋ. Goyenbe mata buluŋ tihit yeŋ nurtek dufay ma forok yeŋ yeŋ ge teŋbe, “Binje gabe uŋgura galak yirtiŋ we?” yeŋ gusuŋaŋ ma yirde mali po damu teŋ nene hinayiŋ. ²⁶ Megeŋya det kuruŋ megen hanj tumŋaŋ goyenbe Doyan Al Kurunyen ala po geb, gogo iginj ala nene hinayiŋ. ²⁷ Niŋgeb al kura Yesu niŋ ma nurtiŋ gore dula teŋ teŋ niŋ hoy dirke kuniŋ yeŋ nurdeb kuŋ yeŋya binje nenayiŋ. Gega mata buluŋ tihit yeŋ bitiŋde kandukŋen nurtek dufay ma forok yeŋ yeŋ ge teŋbe, “Binje gabe uŋgura galak yirtiŋ?” yeŋ gusuŋaŋ ma yirnayiŋ. ²⁸ Munaŋ al kura beleŋ, “Binje gabe uŋgura galak irtiŋ,” dinkeb ma nenayiŋ. Gogab al kura gwaha dinyen al gote dufay buluŋ ma irnayiŋ, irde mata buluŋ tihit dufay wor forok ma yiyyen. ²⁹ Mata buluŋ tihit dufay biŋde mat forok yeŋ yeŋ ge yeŋ hime gobe dende niŋ ma yeŋ hime, al hoyanđe niŋ goke yeŋ hime.

Be, goyenbe al kurabe gaha yeŋ hanjen: “Neŋbe bininiŋde mat wukkeŋ wor po nurdeya mata kura iginj ala titek. Gega daniŋ al hoyanđ

beleñ denenþe mata buluñ tahanj yeñ dennak yeñ kama henþe gwaha ma tiniñ? ³⁰ Neňbe biňge kura goke Al Kuruñ iginj nurde uneñ gab nene hitek gega, daniñ al hoyanj beleñ biňge netek goke ulniniňde merem yañ dirnayinj? Goke iginj ma nurde hite,” yeñ hanjen.

³¹ Niňgeb mere gwahade gokeb gaha dinenj: biňge ma fe yara kura niniñ yeňbe Al Kuruñ deňem turňunj yañ hiyyen mat nene hinayinj. Niňgeb mata kura tiniñ yeñ nurde hinayinj goyenter wor Al Kuruñ deňem turňunj yañ hiyyen mat po mata teñ hinayinj. ³² Mata teñ hike Yuda mar al kura ma Grik mar al kura ma Yesuyen alya bereya bana go niñ al kura beleñ denenþe dufaymiñ buluñ heke mata buluñ tinak geb, matabe nurdeya ga teñ hinayinj. ³³ Ne wor metenj teñ kuñ himyen kuruñ gobe al tumňanj matane keneñ amaneñ nurnayinj mat mata teñ himyen. Gwaha teñ himyen gobe nigeñ iginj heñ heñ niñ ma gwaha teñ himyen. Al hoyanj budam iginj heñ heñ niñ gwaha teñ himyen. Gogab yeñ goyen Al Kuruñ beleñ yumulgañ tiyyenj yeňbe gwaha teñ himyen.

11

¹ Niňgeb ne beleñ Yesu Kristuyen mata po gama irde himyen gwahade goyen po, deň wor ne mata teñ himyen gayen gama irde hinayinj.

Bere tonanj aw yurd yurd mata

² Be, deňbe hanjen kuruñ goyen hugineñ ne niñ bitiň sir ma yeñ hi. Irde neñ Yesuyen alya bereya beleñ teñ hityen mata goyen momoñ dirmirinj

goyen gama po irde haŋ. Niŋgeb goke turuŋ dirde hime.

³ Goyenbe saba kura deŋ beleŋ keŋkela nurwoŋ yen nurde hime. Saba gobe gahade: al tumŋaŋ gote doyaŋ albe Yesu Kristu, irde berer doyaŋ marbe uŋ yago. Yesu Kristuyen doyaŋ albe Al Kuruŋ. ⁴ Niŋgeb deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ Yesuyen alya bereya gabu irde hinayinđe gor heŋ bere beleŋ teŋ hanjen yara amil teŋ tonanaw urde Al Kuruŋ mere iryen irde kurabe Al Kurunyen mere basaŋ al porofet yara mere tiyyenđe al goreb Doyaŋ Almiŋ Yesu Kristu deňem buluŋ iryen. ⁵ Irde deŋ haŋ bana goyen bere kura beleŋ Yesuyen alya bereya gabu irde hinayinđe gor al beleŋ mata teŋ hanjen yara amil teŋ tonanaw ma urde Al Kuruŋ mere iryen irde kurabe porofet yara mere tiyyenđe bere goreb doyaŋ almiŋ uŋ goyen deňem buluŋ iryen. Bere go tonanaw ma uryen gobe tonan walde kara tiyyen go gwahade yara geb, memyak wor po. ⁶ Niŋgeb bere kura Al Kuruŋ dolon irniŋ yen gabu irnayinđe tonanaw ma urde kuyen gobe bere gote tonan yuwalŋen walde kara tiyyen. Munan tonan gwaha iryen gobe memyak yen nurdeb bere gobe tonanaw urde kuyen. ⁷ Goyenbe albe Al Kuruŋ beleŋ yinđen yara iryin, irde saŋiŋmiŋ turŋuŋ yan goyen al hitte mat kawan heŋ hi, irde bere hitte matbe alyen tareŋmiŋ turŋuŋ yan goyen kawan heŋ hi geb albe tonanaw ma aw uryen. ⁸ Fudinde, haŋkapya wor po albe bere hitte mat ma forok yirin, berebe al hitte mat forok yirin. ⁹ Albe Al Kuruŋ beleŋ bere niŋ teŋ ma iryin. Al niŋ teŋ bere gogo iryin.

10 Niñgeb berebe amil beleñ tonaq aw urtiñde hiyenj. Gwaha teñ hiyenjbe bere go al kurat yufukde hi yeñ kennayinj. Al Kurunyen miyon wor gwahade kennayinj. **11** Goyenpoga mere dirhem gabe berebe det dirjenj, munaj albe det kuruj yeñ ma dinhem. Neñ Doyañ Al Kurunj nurd untij mar bana alya bereyabe tunjande po. Niñgeb berebe al ma hikyeñ unjkureñ po epte ma hiyenj, al wor bere ma hikyeñ unjkureñ po epte ma hiyenj. **12** Berebe al hitte mat forok iryinj gwahade goyen po, al wor bere hitte mat forok yeñ hanjen. Gega alya bereya tumnajan gobe Al Kurunj beleñ po yiryiñ.

13 Niñgeb Al Kurunj doloñ irniñ yeñ gabu irde hinayinjde gor bere kura tonaq aw ma urdeya Al Kurunj mere iryenj gobe iginj ma bulunj goyen dindikeñ gab keñkela dufay heñbe yenayinj. **14** Det Al Kurunj beleñ yiryiñ kurunj gayen gate matare wor al kura tonaq yuwaljenj sobam heñ bereyen tonaq yara hiyyenjbe gobe iginj moñ, memyak yeñ nurde hite. **15** Gega bere tonaq yuwaljenj sobam hiyyenjbe iginj hoyanj yeñ nurde hite. Tonañ yuwaljenj sobam gobe bere gote tonaq aw yurd yurd niñ Al Kurunj beleñ iryinj. **16** Al ma bere kura mere tihim gake iginj ma nurdeb neya kadom mohonjde titek wet yeñ nurnayinj. Goyenpoga neñ banabe mata gwahade gobe hubu wor po. Yesuyen alya bereya Al Kurunyen dirjenj wenjbe mata gwahade goyen ma teñ hanjen.

Yesu kamyinj goke dufay heñ heñ niñ dula teñ teñ mata keñkela teñ hinayinj

17 Be, deňbe Yesu kamyin goke dufay hej hej nin gabu irde dula tej hanýende gorbe dindiken buluň hetek mata tej hanýen. Munan iginj hej hen matabe kura ma tej hanýen, hubu wor po. Niňgeb goke turuň ma dirde hime, irde gago saba direň tihim. **18** Meheńde mere direň tihimbe gahade: deňbe Yesuyen alya bereya gega, gabu irde hanýen bana goňbe mata kura kukuwam mat tike gore bipti forok irde hi yeke nurde himyen. Mere gobe tumňaň usi yen ma nurde hime. **19** Fudinde, ganuňbe Al Kuruň diliňde huwak hi, irde ganuňbe gwahade moň goyen kawan hej hej ge tej deň han bana goň dufaytiň muň kura hoyan hoyan hinayıň goyen epte ma tej siňa irtek yen nurde hime. **20-21** Goyenpoga deň bana goň bipti forok yitiň goke dinen hime gabe deň gabu irde Doyan Al Kuruň kamyin goke dufay hej hej ge biňge nene han goyenter kadtıň ge ma doyan heňbe dindiken ge po nurde dula tej han geb, gago dinen hime. Gwaha tej hikеб kurabe biňge kamde hikеб kurabe wain kuruň nene kukuwa hej han. Niňgeb deňbe, “Doyan Al Kuruň kamyin goke dufay hej hej ge biňge nene hite,” yen nurdeya biňge nene han gega, gwahade moň yen nurd dunen hime. **22** Goyenbe deň goyen bingeyä feya nen nen yatiň miňmoň geb, gogo gabure gor po waň gab gwaha tej hanýen? Gwahade moň kenem Al Kurunyen dirňen weň Yesuyen alya bereyabe det dirňen yen nurde mali mali yirde han? Irde bana goň niň alya bereya kura horam moň mar goyen gwaha yırteke yiňgen buniňen yirde memya henan mat mata tej han? Niňgeb

matatiŋ goke daha dinenj? Matatiŋ goke turuŋ direŋ? Epte moŋ!

²³ Be, hakot dula mata goke Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ ninke ne wor momoŋ dirmirinj. Mere gobe gahade: Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu goyen Yudas beleŋ asogom haniŋde kereŋ tiyyiŋ wawuŋ goya goyenbe Yesu beleŋ beret kura tiriŋ. ²⁴ Irdeb beret goke Al Kuruŋ turuŋ irde ubala teŋbe, “Beret dunhem gahade gayen po, nebe deŋ ge teŋ kameŋ. Niŋgeb goke teŋbe beret gabe gasoŋne geb, beret ga teŋ nenaŋ. Irde kame deŋ wor ne niŋ bitiŋ bak yeŋ yeŋ ge teŋ mata gahade ga po teŋ hinayinj,” yiriŋ. ²⁵ Irde beret go neneb wain fimiŋ teŋbe beret teŋ yiriŋ gwahade po, “Al Kuruŋ beleŋ mata buluŋtiŋ halde halde niŋ teŋ biŋa gergeŋ tiyyiŋ goke darine wok yiyyenj. Niŋgeb goyen goke wain gago dunhem geb, teŋ nenaŋ. Irde kame deŋ wor ne niŋ bitiŋ bak yeŋ yeŋ ge teŋ mata gahade ga po teŋ hinayinj,” yiriŋ. ²⁶ Niŋgeb gabu irde dula gwahade teŋ wain nen nen mata tiniŋ yeŋbe gwaha mat Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ alya bereyat mata buluŋmiŋ ge teŋ kamyiŋ goke al hoyan momoŋ yirde hinayinj. Gwaha tike kuŋ kuŋbe kame Doyaŋ Al Kuruŋ wayyenj.

²⁷ Niŋgeb al kura Doyaŋ Al Kuruŋyen biŋgeyə wainya nene heŋya Doyaŋ Al Kuruŋyen alya bereya beleŋ dufay heŋ mata teŋ hanjen mat ma nurdeya niyyenj al gobe Yesu beleŋ uliŋ misiŋ kateŋ darim wok irde kamyiŋ goyen kari kari iryenj geb, Al Kuruŋ beleŋ goke mata buluŋ miŋyan yeŋ kinyenj. ²⁸ Niŋgeb al kura Doyaŋ Al Kuruŋyen biŋgeyə wainya neweŋ yeŋ nuryenj

al gobe yinjeñde mataya dufayya keñkela yenen gab niyyen. ²⁹ Munañ al kura gwaha ma teñ binjeyä wainya gobe Doyañ Al Kurun kamylinq gote tuñjañen yeñ ma nurde ga mali niyyen al gobe gote murunjem buluñ wor po tiyyen. ³⁰ Gwahade geb, den hañ bana gorbe al kura marbe yulkek hañ, kurabe garbam minyan, irde kuratiñbe kaman gogo. ³¹ Gega neñbe dahade hite yeñ nindiken keñkela dufay heñ mataninin sope irde hitekbe mata buluñ gote murunjem buluñ ma tetek. ³² Gega kurarebe Doyañ Al Kurun beleñ mataniniñ goke kanduk duneñ hiyen. Gwaha teñ hiyen gobe megen henya mataninin huwak heñ hikeb kame nalu funañde mata buluñ marya tumñañ hugiyeñ Al Kurunyen bearar bana hinak yeñbe gogo gayenter kanduk duneñ hiyen.

³³ Niñgeb, kadne yago, Doyañ Al Kurun niñ dufay heñ heñ ge gabu irde dula tiniñ yeñbe kadom doyañ gird teñ hinayıñ. ³⁴ Al kura binje irkeb yamiñde dula teñ gabe Doyañ Al Kurun niñ dufay heñ heñ dula gabure wayyeñ. Gogab den gabu irde hinayıñ bana goñ mata buluñ Al Kurun beleñ goke murunjem buluñ duntek goyen ma forok yiyyen. Be, Doyañ Al Kurun niñ dufay heñ heñ ge dula teñ teñ mata niñ dinhem. Mata goke mere ma dirhem kura hañ gobe kame den hitte kun gab momoñ direñ.

12

Holi Spirityen sañjide mata forok yen yen

¹ Be, kadne yago, Holi Spirityen tarenjeñde mata forok yen yen goke momoñ direñ tihim. Holi

Spirityen tarende mata forok yeŋ yeŋ goke bebak ma titinde po hinak yeŋ igit ma nurde hime geb, keŋkela bebak tinaiŋ. ² Be, deŋbe hakot Yesu ma nurde uneŋ hinhanyabe megen niŋ det tonen al beleŋ po yirtiŋ biŋfut miŋmoŋ gote yufukde hen hugineŋ dolon yirde hinhan gobe nurde haŋ gogo. ³ Niŋgeb ga keŋkela nurnaŋ ko. Al kura Holi Spirit miŋyaŋ beleŋ epte ma, “Yesube Al Kurun beleŋ karan urwoŋ,” yiyyen. Irde al kura Holi Spirit miŋmoŋbe epte ma, “Yesube Doyaŋ Al Kurun,” yiyyen. Holi Spirit miŋyaŋ al beleŋ po gab epte gwaha yiyyen.

⁴ Be, Holi Spirityen sanjinde mata forok yeŋ yeŋ gobe budam kurayen kurayen haŋ gega, mata gote miŋ albe Holi Spirit, yeŋ unkureŋ po. ⁵ Doyaŋ Al Kurunyen meteŋbe budam haŋ gega, meteŋ gote miŋ albe Doyaŋ Al Kurun, yeŋ unkureŋ po. ⁶ Irde meteŋ teŋ teŋ tareŋ wor kurayen kurayen haŋ gega, meteŋ titek tareŋ gote miŋ albe Al Kurun, yeŋ unkureŋ po. Yeŋ beleŋ po gab neŋ tumŋaŋ meteŋmiŋ kurun goyen igit teŋ hitek sanjŋ goyen duneŋ hiyen.

⁷ Be, neŋ duŋkureŋ duŋkureŋ hitte Al Kurun beleŋ Holi Spirityen tareŋ kawan forok irde hi gobe neŋ tumŋaŋ tareŋ dird dird niŋ gogo forok irde hiyen. ⁸ Al kurabe Al Kurun beleŋ Holi Spirit hitte mat dufay wukkek yuneŋ hiyen. Munaŋ al hoyan kurabe Holi Spirit unkureŋ goyen hitte mat po Al Kurunyen dufay banare niŋ goyen yunen hiyen. ⁹ Irde al kurabe Holi Spirit unkureŋ goyen hitte mat po Yesu niŋ hekkeŋ wor po nurtek sanjŋ go yuneŋ hiyen. Irde al hoyan kurabe Holi Spirit

goyen hitte mat po al garbam minyaŋ sope yird yird tareŋ yunəŋ hiyen. ¹⁰ Irde al kurabe mata tinjeŋ tonjeŋ yan wor po forok yird yird tareŋ yunəŋ, al hoyan kurabe Doyaŋ Al Kurunyen mere basaŋ heŋ heŋ mar yirde hiyen. Munaŋ al kurabe mataya mereya kura keneŋbe gobe Holi Spirit hitte mat watiŋ ma uŋgura hitte mat watiŋ goyen bebak teŋ teŋ saŋiŋ yunəŋ hiyen, irde al hoyan kurabe naŋa hoyanđe niŋ mere kurayen kurayen yinjeŋbe go ma nurtiŋ mere teŋ teŋ tareŋ yunəŋ hiyen. Munaŋ kurabe mere hoyan mat yekeb mere gote miŋ tagal tagal tareŋ yunəŋ hiyen. ¹¹ Mata gwahade forok yeŋ hanjen kuruj gobe Holi Spirit, yeŋ uŋkureŋ gote meteŋ. Holi Spirit hoyan gam moŋ. Yeŋ beleŋ saŋiŋmiŋ kurayen kurayen goyen dufaymiŋ po gama irde neŋ gayen nende gigen forok yird duneŋ hiyen.

Nenjbe hoyan hoyan gega, Holi Spiritbe uŋkuren

¹² Be, al uliŋ piginbe uŋkureŋ gega, haniŋ, kahaŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahadem yan haŋ. Irde haniŋ, kahaŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahade haŋ gore gab al uliŋ pigin uŋkureŋ forok irde hi. Niŋgeb Yesu Kristu wor gwahade yara geb, nenjbe yende kahaŋ, haniŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahade hite. ¹³ Neŋbe al miŋ hoyan hoyan. Kurabe Yuda mar, kurabe Grik mar. Irde kurabe al yufukde heŋ murungem moŋ meteŋ teŋ haŋ mar, kurabe dufaymiŋde kuŋ haŋ mar. Goyenbe neŋ tumňan Holi Spiritde baptais dirke Yesu Kristuyen uliŋ pigin yara hitiŋ. Irde Holi Spirit, yeŋ uŋkureŋ gore po neŋ duŋkureŋ duŋkureŋ bana hi. Holi Spirit hoyan gam moŋ.

¹⁴ Al uliŋ pigiŋbe det uŋkureŋ beleŋ po ma irtiŋ hi. Kahaŋ, haniŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahade gore irke gab al uliŋ pigiŋ uŋkureŋ hitiŋ. ¹⁵ Goyenbe al kurat kahaŋ beleŋ, “Nebe al gate haniŋ moŋ geb, al gate uliŋ moŋ,” yiyyeŋbe kahaŋ gob al gote uliŋ pigiŋde ma hiyen? Moŋ, epte moŋ. Yenbe al gote kahaŋ geb, uliŋde po hiyen. ¹⁶ Gwahade goyen po al kurat kirmiŋ beleŋ, “Nebe al gate diliŋ moŋ geb, al gate uliŋ moŋ,” yiyyeŋbe kirmiŋ gobe al gote uliŋ pigiŋde ma hiyen? Moŋ, epte moŋ. Yenbe al gote kirmiŋ geb, uliŋde po hiyen. ¹⁷ Niŋgeb ulniniŋ gayen dilniniŋ ala po manhan daha mat mere nurde hitewoŋ? Irde ulniniŋbe kirmiŋnin ala po manhan daha mat det hamıŋ nurde hitewoŋ? Gobe kukuwamneŋ wor po. ¹⁸ Goyenbe Al Kuruŋ beleŋ dufaymiŋ gama irde al ire yenbe kahaŋya haniŋya yirde kirmiŋya dilniŋya manaŋ yirde al uŋkureŋ iryiŋ. Niŋgeb neŋ wor gwahade po diryiŋ. ¹⁹ Gega det uŋkureŋ beleŋ po al irtiŋ manhan uliŋ pigiŋbe dahade hiwoŋ? ²⁰ Gega gwahade moŋ. Ulniniŋde det hoyan hoyan yirde ulniniŋ pigiŋ uŋkureŋ po irtiŋ.

²¹ Niŋgeb al kurate diliŋ beleŋ al gote haniŋ keneŋbe epte ma, “Nebe geya hitek ma nirde hi,” inyen. Tonaŋ beleŋ kahaŋ keneŋbe epte ma, “Nebe geya hitek ma nirde hi,” inyen. ²² Gwahade yarabe ulniniŋde det kura yeneŋmiŋbe meteŋ miŋmoŋ yeŋ nurde hitek goyenbe go ma hinayiŋbe ulniniŋbe keŋkela ma meteŋ teŋ hiyyen. ²³ Niŋgeb ulniniŋde det kura yeneŋmiŋbe meteŋ miŋmoŋ yeŋ nurde hityen goyen det kuruŋ yeŋ keŋkela doyaŋ yirde

hityen. Irde ulniniñde det kura yeneñmiñbe iginj monj gega, keñkela po umña yirde doyañ yirde hityen. ²⁴ Goyenbe ulniniñde det kura yeneñmiñ iginj gobe umña ma yirtek wor iginj. Niñgeb Al Kurunþe ulniniñde det kura miñ miñmonj yirtiñ yeneñ hanjen goyen meteñ kura yune yenbe go wor yade ulniniñde niñ det hoyanþa gabu irde uliñ pigin uñkurenj iryinj. Al Kurunþe gwaha mat ulniniñde det kura miñ miñmonj yeneñ hanjen goyen turuñ yirde hiyen. ²⁵ Gogab ulniniñde det kurate dufayya det hoyanþ kurate dufayya hoyanþ hoyanþ heke kahalte bipti ma forok yiyyenj. Irde ulniniñde det gore kadom ge nurdkakala teñ hinayinj. ²⁶ Niñgeb ulninij kurhan kura misiñ katyeñ gobe ulniniñ pigin kuruñ go tumňaj misiñ nuryenj. Gwahade goyen po, ulniniñ kurhan kura deñem turuñ yan henj amanþ hekeb ulniniñ pigin kuruñ go manan tumňaj amanþ hiyyenj.

²⁷ Be, gwahade goyen po, deñbe Yesu Kris-tuyen uliñ pigin yara. Deñ dunjkurenj dunjkurenþe Yesuyen kahañ, haniñ, diliñ, kirmiñ gwahade yara. ²⁸ Niñgeb deñ Yesuyen alya bereya sios hañ bana goñ meheñdebe Al Kurunþ beleñ Yesuyen mere basañ mar aposel basiñä yirtiñ hañ. Irde go yufukdebe Al Kurunþen mere basañ mar porofet basiñä yirdeb Al Kurunþen mere saba mar basiñä yirtiñ hañ. Irde gab mata tiñeñ turuñ yan forok yird yird mar basiñä yirdeb al garbam miňyan sope yird yird mar wor basiñä yirdeb al faran yurd yurd mar basiñä yirtiñ hañ. Irdeb Yesuyen alya bereya doyañ yird yird mar basiñä

yirdeb naŋa hoyanje niŋ mere kurayen kurayen go ma nurtiŋ goyen mere teŋ haŋ mar basiŋa yirtiŋ haŋ. ²⁹ Niŋgeb deŋ tumŋaŋbe aposel henayiŋ? Ma, tumŋaŋ porofet henayiŋ? Irde deŋ tumŋaŋ Al Kurunyen mere saba mar henayiŋ? Ma, tumŋaŋ mata tiŋen turŋuŋ yan forok yird yird mar henayiŋ? ³⁰ Deŋ tumŋaŋ al garbam sope yird yird mar henayiŋ? Ma, tumŋaŋ naŋa hoyanje niŋ mere go ma nurtiŋ goyen teŋ teŋ mar henayiŋ? Irde deŋ tumŋaŋ mere goyen tigiri teŋ al bebak yird yird mar henayiŋ? Epte moŋ geb. ³¹ Goyenbe Holi Spirityen tareŋ kura igiŋ wor po goyen goke momoŋ direŋ tihim geb, deŋ tumŋaŋ mata go teŋ teŋ niŋ kurut wor po yeŋ hinayiŋ. Mata gobe Holi Spirityen tareŋde mata forok yeŋ hanjen hoyan kurun gote folek wor po.

13

Al hoyan niŋ amanen nurd yuneŋ yuneŋ mata

¹ Be, ne gayen naŋa hoyanje niŋ marte mere kurayen kurayen goyen igiŋ gwaha mat mere tiyen, irde Al Kurunyen miyonyen mere mat manan mere tiyen gega, Al Kurunya al hoyanje niŋ amanen nurd nurd matanem moŋ kenem nebe heyononya tikiŋde niŋ det ain parwek beleŋ irtiŋ goyen mali po gasa yirke migiriŋ teŋ hanjen go gwahade goyen heweŋ. ² Irde Al Kurunyen mere basan heŋ mere teŋ teŋ sanjine yan heweŋ, irde Al Kurunyen mere banare hitiŋ tumŋaŋ nurde dufaymiŋ tumŋaŋ bebak teŋ tagaleŋ, irde Al Kurun niŋ hekkeŋ wor po nurdeb dugu kura

gasuŋ hoyanje kwa inmeke kuyeŋ gega, Al Kuruŋya al hoyanje niŋ amaneŋ ma nureŋ kenem mata gobe duldul teŋ heŋ. ³ Irde detne tumŋaŋ al det niŋ amu heŋ haŋ mar goyen yunen, irde Doyaŋ Al Kuruŋ gama ird ird niŋ teŋ al beleŋ kakde kumga nirke kamen gega, kadne niŋ amaneŋ nurd nurd matanem moŋ kenem mata gwaha teŋ heŋ kuruŋ gote muruŋgem kura ma fewen.

⁴ Be, al kura biŋde mat wor po kadomya Al Kuruŋya niŋ amaneŋ nurd uneŋ uneŋ matabe gahade: al gobe kadom kura matamiŋ igin hewoŋ yeŋ doyaŋ heŋ heŋ ge piŋeŋ ma heŋ hiyen. Kurabe kadom igin igin yirde hiyen. Irde kadom kura igin mat hiké kenenbe daniŋ ne wor gwahade moŋ yeŋ ma nurde hiyen. Irde ne harhem harhem mata ma teŋbe yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ ma teŋ hiyen. ⁵ Irde kadom hitte palap miŋmoŋ mata ma teŋ hiyen. Irde yiŋgeŋ po igin heŋ heŋ belŋen niŋ ma naŋkenen hiyen, irde araneŋ bearar ma teŋ hiyen. Irde kadom beleŋ buluŋ irtiŋ goyen goke dufay ug po ma heŋ hiyen. ⁶ Al gobe mata buluŋ niŋ amaneŋ ma nurde hiyen, irde mere fudinde goke po amaneŋ nurde hiyen. ⁷ Al gobe kanduk yeneŋ hiyen goke mukku ma teŋ hugiŋen tareŋ po heŋ hiyen. Irde Al Kuruŋ niŋ hugiŋen hekken nurde hiyen, irde Al Kuruŋ beleŋ igin niryeŋ yeŋ goke hugiŋen doyaŋ heŋ hiyen, irde kanduk yeneŋ hiyen gega tareŋ po heŋ fole yirde hiyen.

⁸ Kadomya Al Kuruŋya niŋ amaneŋ nurd yunen yuneŋ mata gobe hubu ma hiyyen. Goyen-poga porofet meteŋbe hubu hiyyen. Irde naŋa

hoyaŋde niŋ mere mat mere teŋ teŋ mata goyen wor kamyen. Al Kuruŋyen dufay bebak teŋ tagal tagal meteŋ wor hubu hiyyen. ⁹ Gobe gayenter Al Kuruŋyen dufay tumŋaŋ bebak titek epte moŋ, irde meremiŋ manaq tumŋaŋ bebak teŋ basaŋ heŋ tagaltek epte moŋ gega, ¹⁰ kame nalu funaŋdebe neŋ tumŋaŋ Al Kuruŋyen dufayya mereya keŋkela wor po bebak titek geb, go mata gobe tumŋaŋ hubu henayiŋ dineŋ hime gago. ¹¹ Mata gwahade forok yiyyen gobe bikken diriŋ hinhemya diriŋde mere teŋ dufaynebe diriŋde dufay po heŋ hinhem gega kuŋ kuŋ salannenŋ heŋbe diriŋde mataya dufayya gobe yubul po timiriŋ go gwahade goyen. ¹² Irde gayenterbe Al Kuruŋyen mereya dufayya bebak wor po ma teŋ hite. Gobe luŋen ain parwek beleŋ irtiŋ gore dinsokniniŋ kinniŋ gega, keŋkelak ma keneŋ hite go gwahade goyen. Goyenbe kamebe dilniniŋde kadom geneŋ teŋ hite yara Al Kuruŋyen mereya dufayya keŋkela wor po bebak teŋ hitek. Niŋgeb gayenterbe Al Kuruŋyen mereya dufayya kura muŋ po bebak teŋ hime gega, kamebe tumŋaŋ bebak tiyen. Goyenterbe Al Kuruŋ beleŋ keŋkela wor po nurd nunenŋ hiyen gwahade po, ne wor keŋkela nurd uneŋ heŋ.

¹³ Be, yihim gwahade po mata hoyanbe hubu henayiŋ gega, mata karwo kurabe hubu ma wor po henayiŋ. Mata karwo gobe gahade: Yesu niŋ hekkeŋ nurd nurd mata, Al Kuruŋ beleŋ iŋiŋ diryen yeŋ goke doyan heŋ heŋ matayabe Al Kuruŋya kadniniŋya niŋ amaneŋ nurd yunenŋ yunenŋ mataya gogo. Goyenbe mata karwo bana

goyen folet wor pobe Al Kuruṇya kadniniṇya niŋ amaŋeŋ nurd yuneŋ yuneŋ mata gogo.

14

*Porofet meteŋya naŋa hoyanđe niŋ mere mat
mere teŋ teŋ mataya*

¹ Niŋgeb Al Kuruṇya kadtinjya niŋ amaŋeŋ nurd yuneŋ yuneŋ mata gobe gama po irde hinayin. Irdeb Holi Spirityen sanjinde mata forok yeŋ yeŋ goyen goke Al Kuruŋ beleŋ dunwoŋ yeŋ tareŋ po gusuŋaŋ irde hinayin. Gega porofet meteŋ gobe det kuruŋ geb, goyen dunwoŋ wor po yeŋ gusuŋaŋ irde hinayin. ² Porofet meteŋ niŋ wa gusuŋaŋ irde hinayin dineŋ hime gote miŋbe gahade: al kura naŋa hoyanđe niŋ mere kurayen kurayen teŋ hiyen al gobe al ma mere yirde hiyen, Al Kuruŋ mere irde hiyen. Yeŋbe Holi Spirityen tareŋde mere banare niŋ goyen teŋ hiyen. Niŋgeb meremirŋ goyen al hoyanđ kura beleŋ bebak titek moŋ. ³ Goyenpoga porofet meteŋ teŋ hanj marbe tumŋaŋ al sanjŋ yird yird niŋ mere yirde hanjen. Niŋgeb kadom kura tareŋ heŋ heŋ ge faraŋ yurde, biŋ yurum yirde hanjen. ⁴ Be, al kura naŋa hoyanđe niŋ mere teŋ teŋ mata teŋ hiyen al gobe mata gore yiŋgeŋ po tareŋ irde hiyen. Munaŋ porofet meteŋ teŋ hiyen al gobe meteŋ gore kadom Yesuyen alya bereya sanjŋ yirde hiyen. ⁵ Niŋgeb meteŋ gobe naŋa hoyanđe niŋ mere mat mere teŋ teŋ mata gote folet. Goke teŋbe denj tumŋaŋ naŋa hoyanđe niŋ mere mat mere teŋ teŋ mata teŋ hiwoŋ yeŋ nurde hime gega, porofet meteŋ niŋ wa gusuŋaŋ

irke dunkeb meten goyen teñ hiwoñ yeñ nurde hime. Nañña hoyanje niñ mere mat mere teñ teñ mata gobe mere gote miñ goyen tigiri teñ Yesuyen alya bereya momoñ yirke tareñ hetek al miñyan hike kenem gwaha tiyyeñ. Munañ hubu kenem hoyanje niñ mere teñ teñ mata gote igineñbe porofet meten gote igineñ epte ma fole iryen.

⁶ Be, kadne yago, deñ hitte kuñ nañña hoyanje niñ mere mat mere tiyenbe daha mat farañ dureñ? Epte moñ wor po! Gwahade tiyen gega, Al Kurunyen dufay banare niñ nikala nirke kawan momoñ dird dird mata, Al Kurunyen dufay bebak teñ tagal tagal mata, porofet meten goyen teñ teñ matayabe sabamiñ tagal tagal mataya goyen gonem moñ heñya deñ hitte kuñ farañ dureñ gobe igineñ ma forok yiyyen. ⁷ Gobe tikiñde niñ det buleluñya gitaya gwahade yara. Gobe biñfut miñmoñ gega, al beleñ kari yirke mere teñ hanjen. Goyenbe keñkela ma kari yirkeb meremiñbe hiburñeñ geb, tikiñ damiñ heñ hañ yeñ ma bebak tinayin. ⁸ Be, al kura fulenjare kuñ kuñ niñ teñ bigul fu iryen gega, keñkela ma fu irke fulenjare mar kadom beleñ daha matbe bebak teñbe fulenjare kuñ kuñ niñ gitik tinayin? Epte moñ. ⁹ Niñgeb gwahade goyen po, deñ beleñ mere teñ heñya nañña hoyanje niñ mere kura kadtiñ epte ma bebak titek mere mat tinayiñbe dahadem kadtiñ beleñ meretiñ nurde bebak tinayin? Epte moñ. Gwaha tinayiñbe mere gobe dulin lawlaw yeñ hañ yeñ nurnayin. ¹⁰ Fudinde wor po, megenbe neñ beleñ epte ma bebak titek mere kurayen kurayen budam hañ. Gega mere gobe

tumjaŋ miŋ minyaŋ. ¹¹ Goyenbe mere hoyan kura ne beleŋ epte ma bebak titek goyen al kura beleŋ tiyyenbe nebe meremiŋ gote miŋ ma nureŋ geb, mere teŋ hi al hittebe al miŋ hoyan heweŋ. Irde al gobe ne hitte al miŋ hoyan hiyyen. ¹² Gobe den wor gwahade po yen nurde haŋ. Denbe Holi Spirityen tareŋde mata forok yird yird saŋiŋ tetek wor po nurde hanjen geb, tareŋmiŋ go teŋ gabe kadtin Yesuyen alya bereya saŋiŋ yird yird niŋ kurut wor po yen hinayiŋ.

¹³ Niŋgeb goke teŋbe al kura naŋa hoyanje niŋ merere mat mere teŋ hiyen al gobe mere tiyyen gote miŋ kawan tagal tagal niŋ manaj Al Kurun gusuŋaŋ iryen. ¹⁴ Fudinde, naŋa hoyanje niŋ merere mat Al Kurun mere ireŋ goya goyenbe tonner mere ireŋ gega, dufaynerbe mere gwaha tihim yeŋ ma nureŋ. ¹⁵ Niŋgeb daha tiyeŋ? Nebe tonner Al Kurun mere ireŋbe dufayner wor mere ireŋ. Irde tonner Al Kurun niŋ tikiŋ heweŋbe dufayner wor tikiŋ heweŋ. ¹⁶ Munaj deŋbe tontiŋde po Al Kurun turuŋ irnayiŋbe deŋ haŋ bana goyen al kura meretiŋ bebak ma teŋ hiyen al gobe deŋ beleŋ Al Kurun igin nud uneŋ turuŋ irde haŋ goke epte ma faraŋ durde “Fudinde,” yiyyen. Al gobe mere teŋ haŋ gote miŋ ma bebak teŋ hiyen geb, gogo epte ma haywaŋ hiyyen. ¹⁷ Denbe Al Kurun mere irde heŋya igin mat po turuŋ irde hinayiŋ gega, al hoyan meretiŋ bebak ma teŋ hinayiŋ marbe meretiŋ gore epte ma faraŋ yuryen.

¹⁸ Nebe naŋa hoyanje niŋ merere mat Al Kurun mere ird ird matanebe kuruŋ wor po, deŋ teŋ

hanjen gote folek. Niñgeb goke Al Kuruj iginj nurd unenj hime. ¹⁹ Nebe gwahade po naña hoyanje niñ mere mat Al Kuruj mere ird ird mata tareñ po tanarde himyen gega, Yesuyen alya bereya gabu irde hanjen bana gonj heñbe al hoyan beleñ iginj bebak titek mere mat po mere teñ al saba yirde himyen. Al hoyan beleñ iginj bebak titek mere mat saba yireñ kuruj gobe gote iginenj minyanj. Gega naña hoyanje niñ mere kadne beleñ epte ma bebak titek gore po uguñ po saba yireñ gobe iginenj gam moñ, miñ minmoñ wor po hiyyenj.

²⁰ Niñgeb, kadne yago, naña hoyanje mere mat Al Kuruj mere ird ird mataya porofet metenj teñ teñ mataya goyen teñ heñyabe dirinj kalak beleñ dufay heñ hanjen gwahade ma teñ hinayinj. Goyenbe dirinj mamure niñbe mata buluñ teñ teñ niñ ma nurde hanj. Niñgeb buluñ teñ teñ niñbe yenj yara heñ hinayinj. Gega dufay heñ heñtiñbe al parguwak beleñ dufay heñ hanjen yara heñ hinayinj. ²¹ Al kuruñyen asanđe naña hoyanje niñ merere mat Al Kuruj mere ird ird mata goke Doyañ Al Kuruj beleñ gaha yirinj:

“Ne beleñ al miñ hoyan, irde meremiñ mananj
hoyan goyen dufay yunmeke mel gayen
momoñ yirnayinj.

Gwahade yireñ gega merene ma nurnayinj,” yitinj
hi.

Aisaia 28:11-12

²² Niñgeb naña hoyanje niñ mere mat mere teñ teñ mata gobe Doyañ Al Kuruj niñ ma nurtiñ mar hittebe Al Kuruñyen sañiñ bebak teñ teñ niñ forok yenj hanjen. Munanj Doyañ Al Kuruj niñ dufaymiñ tareñ irtiñ mar hittebe gwahade

moŋ. Goyenbe porofet meteŋ teŋ teŋ mata be Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar hittebe Doyaŋ Al Kurunyen buniŋen dufay goyen bebak teŋ sanŋiŋ heŋ heŋ ge forok yeŋ hanŋyen. Munaŋ Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ ma nurtiŋ mar hittebe gwahade moŋ. ²³ Goyenpoga Yesuyen alya bereya sios tumŋaŋ gabu irde naŋa hoyanje niŋ mere mat Al Kuruŋ mere irde hikeya al kura Al Kurunyen mere biŋde tareŋ ma hitiŋ mar ma al kura Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ ma nurtiŋ mar beleŋ waŋ denenŋbe daha dinnayiŋ. Kukuwa hahaŋ po ga dinnayiŋ geb. ²⁴ Goyenbe tumŋaŋ Al Kurunyen mere basaŋ heŋ tagalde hikeya al kura Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ ma nurtiŋ mar ma Al Kurunyen mere biŋde tareŋ ma hitiŋ mar kura beleŋ waŋ mere go nurnayiŋbe mere nurnaiŋ kuruŋ goreb mata buluŋmiŋ kawan yirde biŋ yakamkeb, “Fudinde, neŋbe mata buluŋ mar,” yeŋ nurnayiŋ. ²⁵ Al Kurunyen mere basaŋ heŋ heŋ mata gore go mar gote dufaymiŋ banare po hitiŋ goyen kawan yiryen. Irkeb mel gore dokolhoŋ yuguluŋ teŋ Al Kuruŋ doloŋ irde kawan po, “Fudinde, Al Kuruŋbe deňya hi!” yenayiŋ.

Igiŋ mat Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata

²⁶ Niŋgeb, kadne yago, gabu irde Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata niŋ daha yeweŋ? Be, Al Kuruŋ doloŋ irniŋ yeŋ gabu irdeyabe al kurabe tikiŋ hiyyen, irde kurabe saba diryen, irde al kurabe Al Kurunyen dufay banare niŋ goyen ikala irke tagalyen, irde kurabe naŋa hoyanje niŋ mere mat mere tiyyen, irde al kurabe mere goyen tigiri teŋ miŋ bebak diryen. Goyenbe mata gwahade

kurun̄ gobe deñ sios tum̄jañ sañiñ heñ heñ ge teñ hinayin̄. ²⁷ Niñgeb al kura naña hoyanje niñ mere mat mere tiye yeñ nurdeb irawa ma karwo gwahade beleñ po mere tinayin̄. Al hoyanje kura sopte ma mere tiyyen̄. Irde kura kame mere tinayin̄. Wawuñ unķurenđe po tum̄jañ mere titiñ ala ma tinayin̄. Be, gwaha teñ heñyabe mere go tigiri teñ bebak dird dird al manan̄ hiyen̄. ²⁸ Munañ mere go tigiri titek al miñmon̄ kenem mere go titek albe gabu irnayinđe gorbe balmiñ po hiyen̄. Irde yenja Al Kurun̄ya po balmiñ mere teñ hiriryen̄.

²⁹ Be, porofet meteñ teñ teñ mata gobe al irawa ma karwo beleñ tagalnayin̄. Irke al hoyanje meremin̄ gobe fudinde Al Kurun̄yen mere ma dahade goyen keñkelə dufay henayin̄. ³⁰ Be, deñ gabu irde keperde hinayin̄ bana goyen Al Kurun̄ beleñ dufaymiñ banare niñ goyen al kura ikala irkeb huwarde tagaleñ tikeb al kura meheñde huwarde tagalde hiyen̄ al gobe keperde balmiñ po hiyen̄. ³¹ Gwaha teñ hinayinđe Al Kurun̄yen mere banare hitiñ goyen tagaltek marbe tum̄jañ tagalde hinayin̄. Gogab kadom saba gird teñ tum̄jañ tareñ heñ hinayin̄. ³²⁻³⁴ Al Kurun̄be dufay keñkelə ma heñ mali mali mata ma teñ hiyen̄. Yenbe biñ kamke igin̄ heñ heñ gote miñ al. Niñgeb Holi Spirityen tareñde porofet meteñ titek al gobe meteñ goyen igin̄ mat doyan̄ irde meteñ teñ hiyen̄.

Be, berebe Yesuyen alya bereya gabu irtiñ bana gon̄ heñyabe mere ma teñ hinayin̄. Mata gobe Al Kurun̄yen dirneñ weñ Yesuyen alya bereya

beleñ gwaha teñ hanjen. Berebe Yesuyen alya bereya gabu irnayiñ bana gon epte ma mere kawan tagalde hinayiñ. Gwaha titjeñbe Moseyen sabare yitiñ gwahade po, Yesuyen alya bereyat doyañ marte mere nurde gama po irde hinayiñ. ³⁵ Munaj mere ma mata kura goke gusuñaj hinij yen nurdeb yamiñde kuñ gab uñ yago gusuñaj yirde hinayiñ. Bere beleñ Yesuyen alya bereya gabu irtiñ diliñ mar huwarde kawan po mere teñ teñ mata gobe memyak. ³⁶ Ga dineñ hime gabe deñ Korin mar beleñ, “Al Kurunyen merebe neñ hitte mat forok yirin,” yeñ hanjen, irde, “Al Kurunyen merebe neñ muñ po ga nurtiñ,” yeñ hanjen yeke nurmiñ geb, gago dineñ hime.

³⁷ Be, al kura yiñgen ge yeñ, “Nebe porofet,” yeñ nurde hi, irde kurabe, “Holi Spirityen sanjiñde mata forok yeñ yeñ tareñnem yañ,” yeñ nurde hi kenem al gobe ne beleñ deñ hitte asanç ga kañ saba dirde hime gayenbe Doyañ Al Kurunyen mere tareñ yeñ nuryeñ. ³⁸ Munaj al gore mere ga nurde ma nurhem nurhem teñ wasak po teñ hiyenþe Doyañ Al Kuruj wor gwahade po iryen.

³⁹ Niñgeb, kadne yago, Al Kurunyen mere basañ heñ tagaltek wor po nurde hinayiñ. Irde naña hoyanje niñ mere mat Al Kuruj mere ird ird mata goke utañ ma yirde hinayiñ. ⁴⁰ Goyenpoga mata go teñ heñyabe hugineñ iginj mat mata teñ hinayiñ. Irde al mali mali huwarde hiburñej ma teñ hinayiñ.

15

Yesu kamyiñde mat huwaryiñ

1 Be, kadne yago, haŋkapyä Yesu niŋ yitiŋ mere iginj goke deŋ hitte tagaltiŋ goyen bitiŋ bak yeŋ yeŋ ge sopte momoŋ direŋ yeŋ nurde hime. Denbe mere iginj gayen nurde goke dufaytiŋ sanŋiŋ yirtiŋ hanj, irde mere go po gama irde tareŋ po huwarde hanj. **2** Niŋgeb mere iginj ne belen deŋ hitte tagalmiriŋ goyen tareŋ po tanarde bada ma heŋ gama po irde hinayiŋbe mere iginj go hende po sanŋiŋ heŋ hike Al Kurunj beleŋ dumulgaŋ tiyyen. Gwaha ma teŋ hinayiŋbe dufaytiŋ yeŋ ge tareŋ irtiŋ gobe miŋ miŋmoŋ hiyyen.

3 Ga dinenj hime gabe mere kurunj Doyaŋ Al Kurunj beleŋ momoŋ nirtiŋ goyen basaŋ heŋbe momoŋ dirmiriŋ geb, gago sopte dinenj hime. Mere gobe gwahade: Yesu Kristube Al Kurunyen asanđde katiŋ gwahade po, nende mata buluŋ niŋ teŋ kamyiŋ. **4** Irke mete tiyamiŋ. Gega Al Kurunyen asanđde katiŋ gwahade po, kamyiŋde mat yerenkek hekeb huwaryiŋ. **5** Irde Pita hitte forok yeŋ gab Komatmiŋ 12 hitte forok yiriŋ. **6** Be, go kamereb wawuŋ uŋkurenđde alya bereya 500 folek gwahade, yeŋ gama irde hinhan mar diliŋde forok yiriŋ. Go mar goyen kurabe kamaŋ gega, budambe hanj. **7** Be, Yesube mel go hitte forok yeŋ gabe Yems hitte forok yiriŋ. Irdeb mere basaŋ marmiŋ aposel tumŋaŋ hitte forok yiriŋ. **8** Be, neŋ aposel hitte forok yeŋ hinhin goyen ne hittebe funaŋ wor po forok yiriŋ. Nebe diriŋ kura kawaŋ heŋ heŋ nalu hako hikeya kukuwamŋeŋ kawaŋ hitiŋ yara al keŋkelak moŋ gega, ne hitte wor forok yeke delner kinmiriŋ.

9 Nebe aposel gega, deŋne turŋuŋ yanj moŋ.

Goyenbe aposel hoyan̄be deñem turñun̄ yañ, ne folek wor po. Ningeb al hoyan̄ beleñ ne gayen aposel nintek ma hime yeñ nurde hime. Gobe Al Kurunyen sios goyen buluñ buluñ yirde hinhem geb, gago dineñ hime. ¹⁰ Goyenpoga Al Kurun̄ beleñ buniñeñ nirde igin̄ igin̄ niryin̄ geb, gayenterbe al gahade heñ meten̄miñ teñ hime. Yeñ beleñ buniñeñ nirde igin̄ igin̄ niryin̄ gote iginen̄be kuruñ wor po. Ningeb nebe gogo yeñ ge teñ meten̄ kuruñ wor po teñ hinhem. Aposel hoyan̄ beleñ meten̄ titiñ gote folek wor po meten̄ teñ hinhem. Goyenbe nigen tareñde ma meten̄ gwahade teñ hinhem. Al Kurun̄ beleñ buniñeñ nirde igin̄ igin̄ nirkeb gogo go hende huwarde meten̄ teñ hinhem. ¹¹ Ningeb ne manaj, aposel hoyan̄ manaj tumñañ mere igin̄ goyen tagalde tukuñ hinhet. Irke deñ beleñ nurde mere igin̄ goke dufaytiñ sanjiñ iramiñ.

Al kamtiñbe huwarnayiñ

¹² Goyenpoga deñ han̄ bana goyen al kurabe mere igin̄ goyen buluñ mat tagalde han̄. Neñ beleñ Yesu Kristu kamyin̄de mat huwaryiñ goke tagaltiriñ gega, dahade ningeb go mar gobe al kamtiñbe epte ma huwarnayiñ yeñ han̄? ¹³ Al kamtiñbe epte ma huwartek manhan Yesu Kristu wor go ma huwarwoñ. ¹⁴ Irde Yesu Kristu huwaryiñ moñ manhan goke tagalde hityen gobe miñ miñmoñ hewoñ. Irde goke dufaytiñ tareñ irtiñ go wor miñ miñmoñ hewoñ. ¹⁵ Irde al kamtiñ sopte huward huward mata gam moñ manhan Al Kurun̄ beleñ Yesu Kristu isañ ma hewoñ. Goyenbe Al Kurun̄ beleñ Yesu Kristu

isaŋ hirin goke neŋ beleŋ tagalde hityen geb, meteŋ Al Kuruŋ beleŋ ma tiyyiŋ goyen usi teŋ al hoyan momoŋ yirde hite yeŋ nurtewoŋ. ¹⁶ Al kamtiŋ huwarnayiŋ moŋ manhan Yesu Kristu wor kamyiŋde mat ma po huwarwoŋ. ¹⁷ Irde Yesu Kristu huwaryiŋ moŋ manhan goke dufaytiŋ tareŋ irtiŋ go wor miŋ miŋmoŋ hewoŋ. Irde gayenter wor mata buluŋ bana po hiwoŋ. ¹⁸ Irde yeŋ ge dufaymiŋ sanjiŋ irdeya ga kamtiŋ mar wor mata buluŋ bana po henja kamaŋ geb, Al Kuruŋ hitte epte ma kuwoŋ. ¹⁹ Yesu Kristu beleŋ heŋ heŋniniŋ igin ird ird gobe megen gar hitekeya po igin iryeŋ yeŋ goke doyaŋ heŋ hityen manhan al buniŋeŋ wor po hetewoŋ. Irde al buniŋeŋ megen gar haŋ gote folek buluŋ wor po hetewoŋ.

²⁰ Goyenpoga Yesu Kristube kamtiŋde mat huwardeb al kamtiŋde mat kame huwarnayiŋ kuruŋ gote miŋ al hiriŋ geb, al kamtiŋ mar goyen wor kame huwarnayiŋ. ²¹ Al uŋkureŋ beleŋ mata buluŋ miŋ urke kamde kamde mata forok yiriŋ. Ningeb gwahade goyen po, kamtiŋde mat huward huward wor al uŋkureŋ beleŋ miŋ uryiŋ. ²² Adam beleŋ mata buluŋ miŋ uryiŋ geb, yeŋ kamere forok yitiŋ marbe tumŋaŋ kamde hanjen gwahade po, Yesu Kristu beleŋ kamtiŋde mat huwaryiŋ geb, al hoyan wor kamtiŋde mat huwarnayiŋ. ²³ Goyenbe kamtiŋde mat mali mali ma huwarnayiŋ. Yesu Kristube yeŋ wa bikken kamtiŋde mat huwaryiŋ. Be, kuj kuj yeŋ sopte mulgaŋ heŋ waŋ waŋ nature alya bereyamiŋ wor huwarnayiŋ. ²⁴ Go kamereb nalu funaŋ wor po

forok yiyyen. Goya goyenbe Yesu Kristu beleñ Satanyen tareñya megen niñ doyan marte tareñya tumñaj gwamuñ yuryen. Irdeb yeñ beleñ alya bereyamiñ doyan yird yird mata goyen Nanij Al Kuruj haniñde kiryen. ²⁵ Mata gobe gahade: Yesu Kristu beleñ alya bereyamiñ doyan yirde hiyen. Irke kuñ kuñ Al Kuruj beleñ Yesuyen asogom tumñaj yukan Yesu kahañ minđe yerke yufurka tiyyen. ²⁶ Irdeb yeñ beleñ gwamuñ uryen det funaňbe kamde kamde mata geb, mata goyen pasi wor po kiryen. ²⁷ Gobe, "Al Kuruj beleñ det tumñaj yende yufukde yerke doyan yirde hi," yitiñ geb, gwaha po tiyyen. Be, "Det tumñaj yende yufukde yerke" yitiñ mere gobe Al Kuruj beleñ det tumñaj yade Yesu Kristuyen yufukde yiryin geb, Al Kurun yingeñbe Yesu Kristu yufukde ma hi gobe keñkela wor po nurde hite. ²⁸ Goyenpoga kame det tumñaj Al Kuruj beleñ Yesu Kristuyen yufukde yerde pasi iryen naturebe Urmiñ Yesu Kristu wor gwaha iryen al Al Kuruj yufuk bana hiyen. Gogab Al Kuruj beleñ det kuruñ gate Doyan Al Kuruj heñ doyan yirde hiyen.

²⁹ Be, denþe al kamtiñ niñ teñ baptais teñ hanjen. Goyenbe al kamtiñbe ma huwarnayin yeñ nurde hañ kenem daniñ al katmiñ mar goke baptais teñ teñ mata teñ hanjen? Al kamtiñbe epte ma sopte huwarnayin kenem daniñ geb albe al kamtiñ mar goke teñ baptais teñ hanjen? ³⁰ Irde neñbe daniñ Yesu niñ teñbe gise hañka mudunke kamtek kanduk yeneñ hityen? ³¹ Fudinde, kadne yago, ne hittebe gise hañka

huginęj kamde kamde mata forok yen hanjen gwahade yara, gise hanja kanduk yenej ulne misinj katen himyen. Ga dinen hime gabe deñ tumjanj Doyañ Al Kurujniniñ Yesu Kristuya hañ goke amanęj nurde himyen geb, gago momonj dird dird ninj kama ma henj hime. ³² Ne gayen Efesus taunde ninj mar kulu duwi yara gore bulunj wor po nirke kanduk go fole ire yen kurut yen hinhem. Goyenbe dufay iginj moj megen gar po iginj henj henj ge dufay bener kerde gwaha timiriñ manhan matane gore da iginj forok irde nunwoñ? Hubu wor po. Al kamtiñ epte ma sopte huwarnayiñ kenem, “Gisebe kamtek. Niñgeb dula teñ kukuwa fe nene amanj po hininj,” yewenj. ³³ Goyenbe gwahade moj geb, usi mere goyen fudinde yenj ma nurde hinayiñ. Kadtiñ kura mata bulunj teñ hañ gore matatiñya dufaytiñya iginj goyen bulunj yirnayiñ geb, gago dinen hime. ³⁴ Niñgeb keñkela dufay henj mata bulunj ma teñ hinayiñ. Deñ hañ bana al kurabe Al Kuruj keñkela ma nurd unej hañ. Mere ga dirde hime gabe merene gayen nurde memya henajj yen gago dinen hime.

Al kamtiñde mat huwarnayiñ mar gote uliñbe hoyanj wor po henayiñ

³⁵ Be, goyenbe deñ hañ bana al kura beleñ, “Al kamtiñbe daha mat huwarnayiñ? Irde huwardeb uliñbe dahade henayiñ?” yen gusuñaj henj hanjen. ³⁶ Mere gwaha teñ hañ marbe kukuwamjēj wor po! Deñ beleñ det muykenj hartinj go ma kamyenjbe gor mat dahadem det gergeñ forok yiyyenj? Epte moj. ³⁷ Det kura

hare yeñbe kame forok yiyyen pigin yaŋ gwahade ma harde hanjen. Det gote bilmij, wit muyken ma det hoyan harde hanjen. ³⁸ Goyenpoga Al Kurun beleñ muyken gote pigin forok yiwi yeñ nuryen gwahade po forok yeñ hiyen. Muyken yurkureñ yurkureñ gote piginbe hoyan hoyan po forok yirde hiyen ³⁹ Gwahade goyen po, det uliñbe tuñande moŋ, hoyan hoyan. Alyenbe hoyan, megen niŋ dapŋa gote uliñbe hoyan, nuyenbe hoyan, irde fete niŋ dapŋa gote uliñ wor hoyan. ⁴⁰ Irde nañkiñbe gor niŋ det miñyaŋ, irde megenbe gor niŋ det miñyaŋ. Goyenbe nañkiñde niŋ det buda gote umñamijbe nende gigen hoyan hoyan, irde megen niŋ det buda gote umñamij wor nende gigen hoyan hoyan po haŋ. ⁴¹ Niŋgeb naŋa dilin gote umñambé hoyan, irde gagasi gote umñambé hoyan po. Dinambe haŋ kurun go wor umñambé nende gigen haŋ.

⁴² Be, al kamtiñde mat huwarnayin wor gwahade po uliñbe hoyan wor po henayin. Al uliñ piginbe bida henayin gega, kamtiñde mat huwarnayinbe hugineñ hinayin. ⁴³ Irde al hakwambe bida heŋ buluŋ henayin gega, huwarnayinbe uliñ gob igin muŋ turjuŋ yaŋ henayin. ⁴⁴ Al kamke mete titek hakwam gobe uliñ megen niŋ po gega, sopte huwarnayin gobe Al Kurunyen gasuŋde niŋ henayin.

Be, dilniniñde yeneŋ hite gayen uliñ pigin miñyaŋ haŋ kenem Al Kurunyen gasuŋde niŋ wor uliñ pigin miñyaŋ haŋ. ⁴⁵ Goke Al Kurunyen asañde, “Haŋkäpya wor po al tiñeŋ forok yirin gobe Adam. Yeŋ hitte mat al fuluŋ tiyyin,” yitin

hi. Goyenpoga al hoyan Adam yara kame wor po forok yirinj. Yeñbe Yesu Kristu, Al Kurunyə hugiñej heñ heñ goyen al yunen yunen gote miñ al hirinj. ⁴⁶ Al Kurunyen gasunde niñ uliñbe go wa ma forok yirinj. Megen niñ uliñ wa forok yeke gab Al Kurunyen gasunde niñ uliñ gogo kame forok yirinj. ⁴⁷ Al hañkapyä wor po forok yirinj gobe Al Kurunj beleñ megen niñ mulowo po yade forok iryinj. Gega al kame forok yirinj Yesu Kristube Al Kurunyen gasunde mat forok yirinj. ⁴⁸ Adam uliñbe megen mat forok yirinj gwahade po, megen hañ marte uliñbe Adamyen uliñ gwahade miñyañ hañ. Gega al kura Yesu Kristuya hañ marte uliñbe kame kamtiñde mat huwarde Al Kurunyen gasunde hañ mar gote uliñ yara henayinj. ⁴⁹ Gayenterbe neñ gayenbe megen niñ al Adam yara hite. Gega kamebe Yesu Kristu Al Kurunj hitte mat watinj gwahade hitek.

⁵⁰ Be, kadne yago, mere direñ tihim gobe gahade: neñ ulniniñ megen po yirtiñ gayen manan̄ henÿabe epte ma nalu funañde Al Kurunj beleñ alya bereyaminj doyan yird yird bana goñ hurkunayinj. Niñgeb det buluñ heñ hubu hetek gore epte ma det hugiñej hitek bana goñ hinayinj. ⁵¹ Niñgeb mere banare hitiñ goyen momoñ direñ tihim geb, keñkelä nurnañ ko. Merebe gahade: neñ kurunj gayen tumñañ ma kamtekeya nalu funañ goyen forok yiyyenj. Kurabe kamnayinj, munañ kurabe go ma kamnayinj. Gega nalu goyenterbe kamnayinj marya go ma kamnayinj marya goyen tumñañ ulniniñ hoyan wor po henayinj. ⁵² Goyenterbe nalu funañde niñ bigul

mere tikeb goyare po ulniniŋbe hoyan wor po hiyyen. Bigul go mere tikeb al kamtiŋ marbe huwarde uliŋ gobe sopte buluŋ ma heŋ hugiŋen igiŋ po hinayin. Irke neŋ kurabe ma kamdeya ulniniŋ hoyan hiyyen. ⁵³ Gobe megen niŋ ulniniŋ bida hetek gabe yubul teŋ ulniniŋ bida ma hetek goyen yawartek geb, gogo ulniniŋ hoyan hiyyen. Ulniniŋ belŋen hitek gabe kame ulniniŋ hugiŋen hitek hiyyen. ⁵⁴ Ulniniŋ bida heŋ belŋen po hitek goyen yubul teŋ ulniniŋ gergeŋ bida ma heŋ hugiŋen hitek goyen yawartek goke Al Kurunyen asaŋde katip mere gobe fudinde. Mere gobe gahade:

“Kamde kamde matabe hubu hiyun. Neŋbe mata go fole irtiŋ.” *Aisaia 25:8*

⁵⁵ “Kamde kamde mata, gebe epte ma fole dirayin.

Kamde kamde mata, gebe epte ma dakamayin,”
yitiŋ hi. *Hosea 13:14*

⁵⁶ Be, yitiŋ gwahade po, kamde kamde gote kilibe mata buluŋ geb, mata buluŋ goreb al hitte kamde kamde forok iryin. Moseyen sababe al beleŋ epte ma keŋkelə gama irtek geb, neŋ al gayen mata buluŋ mar dinen dinen tareŋbe sabare gor mat waŋ hi. ⁵⁷ Goyenpoga neŋbe Doyaŋ Al Kurunyinin Yesu Kristuya hitekeb Al Kurun beleŋ mata buluŋa kamde kamdeya fole yird yird saŋin dunyin geb, goke igiŋ wor po nurd uneŋ hite!

⁵⁸ Niŋgeb, kadne yago, tareŋ po heŋ yul ma yen hugiŋen Doyaŋ Al Kurun niŋ meten tareŋ po teŋ hinayin. Den beleŋ Doyaŋ Al Kurun niŋ teŋ

meten teñ hugiñen kurut yeñ hanjen gobe diliñde
miñ minjmoñ ma hiyyen yeñ nurde hañ gogo.

16

*Yesuyen alya bereya Yerusalem hañ goyen faran
yurd yurd niñ mere*

¹ Be, Al Kuruñen alya bereya farañ yurtek yeñ hora gabu ird ird niñ gusuñan nirañ goke wol heñ momon direñ tihim. Ne beleñ Galesia nañare niñ Yesuyen alya bereya goyen gwaha gwaha tinayiñ yinmeke tiyamiñ gwahade goyen po, deñ wor mata gwahade po tinayiñ. ² Niñgeb meten teñ gote muruñgem hora yadeb kura pota yirde Sandemiñ Sandemiñ yawañ gabu yirde hinayiñ. Hora kuruñ teñ hañ marbe kuruñ pota yirde hinayiñ, munaj hora dirñen yade hañ marbe dirñen pota yirde yawañ gabu yirde hinayiñ. Gogab deñ hitte kumeke goyare po gab hora gabu yirniñ yirniñ ma teñ hinayiñ. ³ Be, ne kuñ forok yemekeb Yerusalem niñ sios yuntek hora goyen yeñ beleñ ga yukuñ yunnayiñ yeñ al kura yawarnayiñ. Irkeb ne beleñ mel gobe al gwahade yeñ Yerusalem mar niñ asañ kayen goyen manaj yunmeke gab teñ kunayiñ. ⁴ Irde ne wor mel goya tumjañ kutek gobe miñ minjan kenem neya tumjañ kutek.

Korin kuñ kuñ niñ tagalyiñ

⁵ Be, nebe Masedonia nañä beleñ kuñ kuñ niñ dufay heñ himyen geb, bana gore mat kuñ kuñ gab deñ hitte kweñ. ⁶ Kuñ denja ulyañde yara hiniñ yeñ nurde hime. Irde menje huwarde nañä buluñ hiyyen nature goyen manaj gor po heñ

wet yen nurde hime. Go kamere gab gon kura kwe yen nureŋ goyen faraŋ nurke kwen̄. ⁷ Gobe dulinq kuŋ denmaŋ kuŋ kuŋ niŋ ma nirde hikeb gago dineŋ hime. Doyaŋ Al Kurunyen dufay kenem deňya ulyanđe yara hitek yen nurde hime. ⁸⁻⁹ Goyenpoga Efesus taunde garbe Al Kurunyen meteŋ kuruŋ keŋkelə meteŋ titek goyen forok yen hi geb, gar heŋ meteŋ teŋ Pentekos nalu heke gab deň hitte kwen̄. Garbe al budam Al Kurunyen mere fudinde yen nurde haŋ. Goyenbe budambe asogo nirde haŋ.

¹⁰ Be, Timotibe deň hitte kuyeŋ. Niŋgeb deň belen keŋkelə faraŋ urde hikeb deňya heŋ heŋ ge kafura ma hiyyeŋ. Yen wor ne teŋ hime yara Doyaŋ Al Kurunyen meteŋ teŋ kuŋ hi. ¹¹ Niŋgeb palap po irde hinayin. Irde yen belen ne hitte mulgaŋ heŋ waŋ waŋ naturebe hantıŋ yerde unen guram irde tareŋ irdeb tubul tike biŋ kamkeya wayyeŋ. Nebe Timoti goyen gor niŋ Yesu nudtuntiŋ mar kura goya wanayin yen doyaŋ heŋ hime.

¹² Be, kadne Apolosbe kadomya deň hitte kuhnayin yen ineq tebaŋ irde himyen gega, kutek ma irde hiyen. Goyenbe kutek nalu kura forok yeke gab kuyen.

¹³ Be, deňbe keŋkelə heŋ ga hinayin. Irde Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ hekkeŋ nurdeya hinayin. Irde kafura ma heŋ tareŋ po heŋ hinayin. ¹⁴ Irde meteŋ teŋ hinayin kuruŋ gobe bitiŋde hugiŋeŋ al hoyaq niŋ amaqeŋ nudtundtund dufay goyen hikeya ga meteŋ teŋ hinayin.

¹⁵ Be, deňbe Akaia naŋa bana gon niŋ albe

Stefanasya yenja hanjen marya gore wa Yesu niŋ dufaymiŋ sanjŋ irdeb Al Kurunyen alya bereya hoyŋ faraŋ yurd yurd meteŋ goyen tiniŋ yen nurde meteŋ teŋ hanjen gobe nurde haŋ gogo. Niŋgeb, kadne yago, deŋbe ¹⁶ mel goyen tumŋaŋ palap yirde hinayin. Irde al kura yen meteŋ teŋ hanjen gwahade meteŋ teŋ hike yeneŋbe go wor palap yirde hinayin. ¹⁷ Nebe Stefanasya Fotunatusyabe Akaikusya wake neya hite goke amaneŋ nurde hime. Deŋ denmewoŋ wor po yen nurde himyen goyenpoga, mel ga waŋ forok yekeb tumŋaŋ denhem yara nurdeb amaŋ heŋ hime. ¹⁸ Yeŋbe deŋja heŋ faraŋ durde hike bitiŋ kamke hinhan gwahade goyen po, waŋ gar ne wor gwahade po nirde haŋ. Niŋgeb deŋbe al gwahade goyen palap yirde hinayin.

Mere funaŋ

¹⁹ Be, Esia* naŋa bana niŋ sios neya hite mar beleŋ deŋ ge dufay heŋ haŋ goyen momoŋ yirayin ninkeb gago dinenŋ hime. Irde Akwilaya berem Prisilayabe yamiŋde gabu irde Doyaŋ Al Kurun dolonŋ irde haŋ marya beleŋ wor deŋ ge ug po dufay heŋ haŋ geb, gago bebak dirde hime. ²⁰ Irde Yesu nurd untilŋ mar hoyŋ gar hanj wor tumŋaŋ deŋ ge dufay heŋ haŋ geb, gago momoŋ dirde hime. Deŋbe kadom gargar gird teŋ heŋyabe bitiŋ bana mat fudinde wor po kadom gargar girde teŋ hinayin. Gobe Al Kurun diliŋde wukkek wor po geb.

* **16:19:** Esia naŋa gobe gayenter niŋ Esia naŋa kurun goke ma yitiŋ. Gayenterbe Turki ineŋ hanjen.

21 Be, funaŋbe nigen hanner wor po deŋne gahade kaŋ asan ga pasi ireŋ tihim - PÖL.

22 Be, al kura Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ amanęŋ ma nurd uneŋ haŋ marbe Al Kuruŋ beleŋ karan yurke buluŋ wor po henayıŋ. Doyaŋ Al Ku-ruŋniŋiŋ, aranęŋ wayayıŋ!

23 Be, Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu beleŋ bunięŋ dirde igin igin dirwoŋ yen nurde hime.

24 Neya deňyabe Yesu Kristuya tumňaŋ hite geb, deŋ ge amanęŋ wor po nurd duneŋ hime. Fudinde wor po. Gogo po.

**Al Kurunyen Mere Igin
The New Testament in the Gwahatike Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Gwahatike long
Nuigini**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gwahatike

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

 You include the above copyright and source information.

 You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

dbba218f-41f3-5f08-b0b6-2a7c919093ab